

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут журналістики і масової комунікації

Кафедра практичної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

практичної психології

 Тетяна Козарь
(підпис)

« 28 » серпня 2026 р.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності С4 Психологія

освітня програма Психологія

Запоріжжя 2026

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційних робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія освітня програма Психологія / Класичний приватний університет. Запоріжжя: КПУ, 2026. 98 с.

Рекомендовано кафедрою практичної психології. Протокол № 1 від 28.08.2026 р.

Укладачі:

Зеленкевич Л.П., к.соц.н.; Гришина Т.А., к.психол.н.; Пенчук І.Л., д.н.соц.ком.; Козарь Т.П., д.держ.упр.; Склярук А.В., д.психол.н.; Щербина В.В., д.соц.н..

Стейкхолдер: Л. В. Спицька, д.психол.н., проф., зав. кафедри психології та педагогіки ННІ лінгвістики та психології ПЗВО «Київський міжнародний університет».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	8
1.1. Планування магістерської роботи	8
1.2. Етапи підготовки магістерської роботи	11
1.3. Вибір і затвердження теми магістерської роботи.	13
1.4. Призначення наукового керівника та вимоги до організації його роботи.....	17
1.5. Вимоги до організації роботи студента.	19
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	21
2.1. Вимоги до загальної структури магістерської роботи.....	21
2.2. Вимоги до структурних підрозділів магістерської роботи	22
2.2.1. Титульний аркуш.....	22
2.2.2. Завдання	23
2.2.3. Реферат	24
2.2.4. Зміст.....	25
2.2.5. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень та термінів... ..	26
2.2.6. Вступ.....	26
2.2.7. Текстова частина	34
2.2.8. Мовностилістичне оформлення магістерської роботи	37
2.2.9. Висновки	41
2.2.10. Список використаних джерел	43
2.2.11. Додатки.....	44
РОЗДІЛ 3. ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	45
3.1. Загальні вимоги до оформлення магістерської роботи	45

3.2. Оформлення посилань та цитування	49
3.3. Нумерація у магістерській роботі	52
3.4. Оформлення ілюстрацій	53
3.5. Оформлення таблиць	56
3.6. Оформлення формул	63
3.7. Правила подання приміток та виносок	66
3.8. Оформлення списку використаних джерел... ..	67
3.9. Оформлення додатків.....	69
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПОПЕРЕДНЬОГО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	71
4.1. Попередній захист та захист магістерської роботи.....	71
4.2. Критерії оцінювання захисту магістерської роботи	74
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Підсумкова атестація за спеціальністю С4 Психологія включає захист випускної кваліфікаційної роботи, виконання якої є заключним етапом навчання на освітньому ступені магістр і має на меті закріплення, поглиблення й узагальнення знань з навчальних дисциплін, оволодіння методами наукових досліджень, формування навичок вирішення актуальних проблем психології.

Випускна кваліфікаційна (магістерська) робота виконується у період проходження переддипломної практики та виконання науково-дослідної роботи і представляє собою самостійну, логічно завершену випускну кваліфікаційну роботу, пов'язану з вирішенням завдань того виду чи видів діяльності, до яких готується магістр.

Основні положення магістерської роботи (чи її фрагментів) можуть бути опубліковані у вигляді наукових статей або доповідей на наукових або науково-практичних конференціях не пізніше дати проведення захисту.

При виконанні кваліфікаційної роботи студент повинен демонструвати навички та вміння, спираючись на отримані поглиблені знання та сформовані компетенції, самостійно вирішувати на сучасному рівні завдання професійної діяльності, інтерпретувати спеціальну інформацію, науково аргументувати та захищати власну думку.

Магістерська робота є закінченим дослідженням, у якому відображається теоретичний потенціал випускника, його вміння інтерпретувати різні концепції та теорії, здатність до творчого осмислення аналізованого матеріалу, ступінь володіння професійною мовою у предметній галузі знання. У зв'язку з цим основне завдання студента – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації та, насамперед, вміння самостійно вести науковий пошук та вирішувати конкретні наукові завдання.

Кваліфікаційна робота закріплює отриману інформацію у вигляді текстового та ілюстративного матеріалу, в якому студент-випускник

упорядковує за власним розсудом накопичені наукові факти та доводить наукову цінність та практичну значимість тих чи інших положень.

Кваліфікаційна робота адекватно відображає як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких всебічно обґрунтовується в кожному конкретному випадку.

Інформаційне наповнення кваліфікаційної роботи характеризують оригінальність, унікальність та неповторність наведених відомостей, у найбільш систематизованому вигляді, фіксує як вихідні передумови наукового дослідження, так і весь перебіг та отримані результати. Це не просто опис наукових фактів, а їх всебічний аналіз з розглядом типових ситуацій, обговоренням наявних альтернатив та причин вибору однієї з них. Основою тут є принципово новий матеріал, що включає опис нових фактів, явищ та закономірностей, або розгляд наявного матеріалу у зовсім іншому аспекті.

Зазвичай кваліфікаційна робота завжди відображає одну концепцію або одну певну точку зору, внаслідок чого з самого спочатку є включеною до наукової полеміки. У її змісті наводяться вагомі та переконливі аргументи на користь обраної концепції, всебічно аналізуються і доказово критикуються точки зору, що суперечать їй. Саме тут найбільш повно відображається така властивість наукового пізнання, як критичність по відношенню до існуючих поглядів та уявлень, що передбачає наявність дискусійного та полемічного матеріалу.

У магістерських роботах, що мають прикладне значення, наводяться відомості про практичне використання отриманих автором кваліфікаційної роботи результатів, які мають підтверджуватись актами, довідками, висновками організацій, у яких проходила апробація його наукових розробок.

У магістерських роботах, які мають теоретичне значення, – рекомендації щодо використання наукових висновків та рекомендації для

підготовки підручників, навчальних посібників для системи вищої та середньої освіти.

Враховуючи, що кваліфікаційна робота насамперед показує науково-практичний рівень підготовки випускника магістратури, слід звернути увагу на те, щоб усі матеріали, включені до тексту магістерської роботи, були об'єднані провідною ідеєю дослідження та обов'язково в ході дослідження аргументовані та доведені. Усі компоненти магістерської роботи мають бути логічно взаємопов'язані.

При написанні кваліфікаційної роботи студент-випускник зобов'язаний давати посилання на автора та джерело, звідки він запозичує матеріали чи окремі результати.

Магістерська робота відрізняється від кваліфікаційної роботи бакалавра більш глибоким теоретичним та практичним опрацюванням проблеми, глибшою науковою спрямованістю.

Не допускається виконання кваліфікаційної роботи за допомогою незаконного запозичення (без вказівки автора та джерела запозичення) фрагментів творів інших авторів, у тому числі підданих певній стилістичній обробці.

Порушення наукової етики і законодавства про авторське право, допущене студентом у процесі підготовки кваліфікаційної роботи, тягне за собою застосування до порушника відповідних санкцій передбачених локальними правовими актами університету.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1.1. Планування магістерської роботи

Планування та виконання магістерської роботи охоплює період від вибору теми до захисту кваліфікаційної роботи. Ці етапи оформлюються у вигляді календарного та змістовного плану роботи, що є складовою завдання на кваліфікаційну роботу магістра (Додаток В).

Календарний план – це план, який передбачає послідовний організаційний порядок підготовки магістерської роботи з визначенням певних проміжків часу для виконання її окремих завдань. Він передбачає перелік основних етапів роботи:

- вибір теми магістерської роботи;
- складання плану магістерської роботи;
- складання переліку інформації, необхідної для виконання роботи;
- складання переліку літературних джерел для виконання;
- написання розділу 1;
- написання розділу 2;
- написання розділу 3;
- підготовка вступу та висновків;
- подання на остаточну перевірку;
- подання на рецензування;
- попередній захист;
- подання у переплетеному вигляді на кафедру.

Змістовний план магістерської роботи (перелік питань, які необхідно розробити) – це певний структурно-логічний порядок складових

дослідження, який забезпечує внутрішню єдність і цілісність його змісту. Такий план дає можливість: диференціювати тему дослідження на її складники (питання); забезпечити внутрішню єдність і цілісність викладу теми; визначити логічну послідовність висвітлення окремих її частин та сформулювати їх заголовки. Правильно побудований змістовний план допомагає студентові правильно організувати науково-дослідну роботу, зокрема систематизувати матеріал, викласти його логічно. План повинен передбачати таку послідовність викладу матеріалу, при якій читач, навіть малознайомий з темою, міг би засвоїти результати дослідження, переконатися в достовірності сформульованих автором висновків, в істинності запропонованих ним новаторських рішень наявної наукової проблеми.

Коректно сформульований комплекс послідовних завдань визначає ті кроки, які мають бути зроблені для досягнення поставленої мети. Оскільки виконання кожного завдання являє собою у роботі окремий смисловий блок, сукупність всіх завдань та їх послідовність фактично визначає зміст роботи. Іншими словами, кожне завдання повинно накладатись на певний підрозділ роботи, в якому воно виконується.

У ході написання роботи студент повинен вирішити наступні задачі:

- з'ясувати актуальність теми дослідження, запропонованої в магістерській роботі і розробленість її в наукових працях вітчизняних і закордонних авторів;
- визначити практичну значущість дослідження з даної теми і її зв'язок із процесами і явищами, що відбуваються в країні;
- виділити об'єкт, предмет, мету і завдання для роботи загалом та дослідження, що планується, зокрема;
- строго й аргументовано викласти основні ідеї різних авторів, обирати певний підхід (чи декілька підходів) як подальшу методологічну та теоретичну базу власного аналізу проблеми;

- на основі зробленого в теоретичній частині роботи аналізу, розробити власний інструментарій дослідження (виходячи з обраного методу);
- провести збір та первинну обробку даних;
- провести аналіз отриманих даних, використовуючи методи математичної статистики;
- описати отримані результати з використанням таблиць та графіків;
- надати практичні рекомендації виходячи з результатів дослідження;
- у процесі захисту кваліфікаційної роботи продемонструвати свої знання з обраної тематики дослідження, здатність зробити аргументовані та обґрунтовані отриманими результатами висновки.

Робота носить дослідницький характер. В ході її написання студенту повинно використовувати різні джерела інформації, якими можуть бути:

- підручники, монографії, журнальна періодика що містить новітню інформацію за обраною проблемою;
- навчальна література з відповідних курсів;
- довідкова література (словники), що містить тлумачення основних понять;
- електронні засоби масової інформації – Інтернет.

Збір та опрацювання матеріалів з теми роботи проводиться також під час проходження практики. Тому місце її проходження та зміст необхідно скоординувати з темою магістерської роботи для того, щоб зібрати необхідні матеріали практики соціально-психологічної роботи, в тому числі неопубліковані, архівні матеріали, результати власних спостережень, статистичні дані тощо. Саме під час практики можна визначити ефективність нормативно-правових актів, виявити можливі недоліки у цій сфері.

1.2. Етапи підготовки магістерської роботи

Підготовка магістерської роботи починається з вибору теми дослідження та наукового керівника з професорсько-викладацького складу профільної кафедри. За погодженням з ректоратом може бути запрошено консультанта з розробки окремих питань магістерської роботи.

Після обрання теми, яка має бути сформульована таким чином, щоб у ній максимально конкретно відбивалася основна ідея роботи, студент подає на кафедру відповідну заяву із зазначенням її назви та наукового керівника (Додаток А). Рішенням кафедри за студентом закріплюється тема та науковий керівник магістерської роботи. У разі неподання студентом у визначений час заяви щодо вибору теми магістерської роботи кафедра закріплює за ним тему із запропонованого переліку, а також наукового керівника.

Після остаточного визначення теми студент отримує завдання на магістерську роботу (Додаток В), в якому обумовлюється коло проблем та джерел, які необхідно вивчити. Крім того уточнюються цілі, методи дослідження, а також визначається перелік основних питань, що підлягають розробці з можливістю практичного використання матеріалів. В завданні наводиться графік та терміни виконання основних розділів та усієї роботи в цілому.

На протязі першого тижня підготовки магістерської роботи студент складає проєкт календарного та змістовного плану виконання кваліфікаційної роботи з вказівками послідовності й обсягу окремих етапів роботи та надає його на розгляд та затвердження керівнику кваліфікаційної роботи.

Планом магістерської роботи є складений у визначеному порядку перелік розділів і розгорнутий перелік питань, які повинні бути висвітлені в кожному розділі. Правильно побудований план роботи є організаційним початком роботи, допомагає систематизувати матеріал, забезпечити послідовність його викладу. План магістерської роботи студент складає

самостійно з урахуванням ідей та індивідуального підходу. Скласти план магістерської роботи бажано після опрацювання основних літературних джерел з теми дослідження та чіткого визначення основних понять, що входять у назву теми.

Організація виконання більшості етапів кваліфікаційної роботи має індивідуальний характер та погоджується студентом-випускником зі своїм науковим керівником. Перед складанням текстової частини кваліфікаційної роботи студент повинен погодити вихідні матеріали з науковим керівником з точки зору їх повноти, якості та вірогідності.

Всебічно, на високому науковому рівні, студент вирішує всі питання індивідуального завдання, якісно у відповідний термін виконує етапи роботи, передбачені календарним планом, а також вказівки і рекомендації керівника магістерської роботи та консультантів.

Після написання кожного розділу магістерської роботи студенту-випускнику необхідно надавати його на перевірку науковому керівнику для ознайомлення та приведення змісту викладених матеріалів у відповідність з існуючими вимогами.

Отримані від наукового керівника зауваження усуваються студентом в обумовлені терміни.

Таким чином, основна робота ведеться в такій послідовності:

- аналітичний огляд (пошук актуальної літератури, її вивчення, конспектування, власне написання огляду);
- теоретичний огляд (постановка задач);
- експериментальний огляд (постановка задачі, розробка, модифікація або вивчення існуючої проблеми; проведення дослідження);
- аналіз та інтерпретація результатів;
- оцінка їх похибок та достовірності;
- написання та оформлення магістерської роботи, доповіді та ілюстраційного матеріалу до неї.

На заключному етапі студент надає магістерську роботу на перевірку науковому керівнику. Після перевірки магістерської роботи, керівник складає відгук про роботу студента над магістерською роботою.

Далі роботу перевіряє нормоконтролер, який ставить підпис та допускає роботу до захисту. *У випадку недодержання вимог, які обговорені в методичних вказівках та недодержання загальних стандартів, робота не допускається до захисту.* Робота на нормоконтроль подається за місяць до захисту.

Після цього робота подається на кафедру для попереднього захисту в робочу комісію та завідувачу кафедри в термін, передбачений календарним планом та планом кафедри, не пізніше ніж за 30 днів до початку роботи Екзаменаційної комісії.

У випадку, коли робоча комісія прийме рішення про невідповідність даної роботи існуючим вимогам і на цій підставі не допускає студента до захисту роботи, це питання розглядається на засіданні кафедри з участю студента-випускника і керівника роботи. Протокол засідання кафедри надається в деканат відповідного інституту.

Після позитивного рішення робочої комісії, магістерську роботу направляють на рецензію спеціалісту відповідного профілю. До рецензування залучаються фахівці, які працюють в галузі психології, а також представники професорсько-викладацького складу з інших кафедр. Захист магістерської роботи проходить відповідно складеному графіку. Список складається секретарем ЕК з урахуванням побажань студентів, які допущені до захисту кваліфікаційної роботи.

1.3. Вибір і затвердження теми та керівника магістерської роботи

Орієнтована тематика магістерських робіт пропонується кафедрою з урахуванням рекомендацій професорсько-викладацького складу профілюючої кафедри або потреб конкретних організацій та установ.

Студент може запропонувати свою тему з необхідним обґрунтуванням її розробки для відповідної галузі.

Основним критерієм при виборі теми кваліфікаційної роботи є науковий і практичний інтерес студента. Магістерська робота може стати продовженням та розвитком теми кваліфікаційної роботи бакалавра. У цьому випадку магістерська робота не повинна повторювати тему випускної кваліфікаційної роботи бакалавра, вона повинна звучати ширше, мати на увазі напрям наукового та практичного дослідження.

Пропонуючи свою тему студент повинен обґрунтувати доцільність її розробки для практичного застосування у відповідній галузі професійної діяльності або на конкретному об'єкті професійної діяльності. Вибрана (сформульована та обґрунтована) тема затверджується лише за умови забезпечення належного наукового керівництва. Зміна чи коригування (уточнення) теми допускається за заявою студента за погодженням з керівником, з подальшим її затвердженням на засіданні кафедри. Зміна чи коригування (уточнення) теми можливо не пізніше ніж за 3 місяці до дати захисту кваліфікаційної роботи відповідно до календарного графіка навчального процесу.

Виклад теми магістерської роботи не повинен перевищувати 12 слів. У темі дослідження має прямо чи опосередковано знайти відображення протиріччя, що знаходиться в проблемі, при цьому формулювання теми одночасно фіксує і певний етап уточнення і локалізації проблеми. Часто навіть не замислюючись над тим, що тема повинна відображати предмет та проблему дослідження, основний акцент у формулюванні теми робиться на одному з методів дослідження, часом навіть не специфічним для цієї роботи. Наприклад, підкреслюються методи моделювання, проектування тощо. Зрозуміло, і моделювання та проектування (як методи) можуть бути предметом психологічних досліджень.

Якщо студент не проявив необхідної ініціативи з вибору тем в указаний термін, завідувач кафедри закріплює тему кваліфікаційної роботи за

студентами на свій погляд, але з урахуванням індивідуальних особливостей та ступеня підготовки студента.

Залежно від спрямованості дослідження та характеру розв'язуваних завдань виділяють чотири типи магістерської роботи з урахуванням відповідності нижче наведеним кваліфікаційним ознакам:

I. Теоретичні та методологічні дослідження орієнтовані на висування та логічне обґрунтування наукових гіпотез про структуру, властивості та закономірності досліджуваних явищ (процесів), або на виявлення тенденцій розвитку відповідних галузей науки, обґрунтування нових напрямів досліджень (особливо на стиках наукових дисциплін), переосмислення усталених підходів до інтерпретації відомих історичних фактів та закономірностей.

Кваліфікаційні ознаки:

а) постановка теоретичної задачі з характеристикою новизни та переваг пропонованого підходу або критичний аналіз проблемної ситуації в даній галузі знання, що потребує переосмислення існуючих концепцій та підходів;

б) характеристика основних положень запропонованої теоретичної моделі або концепції (включаючи нову інтерпретацію ключових фактів і закономірностей, які впливають з такої концепції, що належать до відповідної (им) області(ям) знання;

в) чітке формулювання в термінах теоретичної моделі наукової гіпотези, що підлягає емпіричній перевірці, та її змістовна інтерпретація або чітке формулювання наслідків, що впливають із запропонованої методологічної (історіографічної) концепції, для подальших теоретичних та/або прикладних досліджень у відповідних галузях; виклад аргументів на користь запропонованої гіпотези чи концепції.

II. Емпіричні дослідження спрямовані на перевірку теоретичних гіпотез шляхом збору, обробки та узагальнення даних (статистичних, соціологічно-психологічних), виявлення та аналізу документів та фактів.

Кваліфікаційні ознаки:

- а) постановка конкретного завдання емпіричного дослідження;
- б) характеристика об'єкта дослідження, використовуваної інформації, методів її збирання та обробки;
- в) подання результатів дослідження та змістовна інтерпретація отриманих результатів (нових фактів), їх значення для відповідної галузі знань.

ІІІ. *Прикладні дослідження* орієнтовані на застосування наукових знань і методів до вирішення практично значущих проблем, як правило, у зв'язку з конкретними умовами місця та часу.

Кваліфікаційні ознаки:

- а) характеристика об'єкта дослідження та розв'язуваної прикладної задачі, включаючи інтерпретацію розв'язуваної задачі з точки зору існуючого наукового інструментарію, характеристика обраної методології та методики її розв'язання;
- б) характеристика даних (фактів), ступеня їх надійності, адекватності застосовуваних методів їх аналізу;
- в) виклад результатів дослідження (і/або запропонованих рішень) та аргументів на користь отриманих висновків у порівнянні з альтернативними варіантами вирішення аналогічних завдань; характеристика сфери можливого застосування одержаних результатів за рамками проблемної ситуації, що слугувала безпосереднім об'єктом вивчення.

ІV. *Комплексні дослідження* вирішують одночасно завдання двох або більше типів (наприклад, теоретичні та емпіричні, емпіричні та прикладні, методологічні та теоретичні тощо).

Застосовується комплекс кваліфікаційних ознак, що відповідає набору дослідницьких завдань, які вирішуються у кваліфікаційній роботі.

1.4. Призначення наукового керівника та вимоги до організації його роботи

Наукові керівники призначаються кафедрою з числа осіб професорсько-викладацького складу або досвідчених працівників-практиків, після чого вони затверджуються наказом ректора КПУ на весь період виконання магістерської роботи.

Керівництво та консультування за рішенням завідувача кафедри може поєднуватись та здійснюватися одним науковим керівником.

Науковий керівник проводить індивідуальне консультування студента (за графіком консультацій по кафедрі), допомагає йому скласти розгорнутий план магістерської роботи. За участю наукового керівника студент готує індивідуальне завдання та календарний план. Науковий керівник роботи зобов'язаний:

- своєчасно видати студенту завдання на кваліфікаційну роботу відповідного зразка (Додаток В);
- допомагати студенту в розробці особистого календарного плану виконання роботи і вимагати його дотримання;
- здійснювати загальне керівництво кваліфікаційною роботою;
- у разі невиконання студентом його рекомендацій щодо виправлення системних помилок зазначити це у відгуку;
- рекомендувати студенту необхідну літературу (монографічну і навчально-методичну, довідкові матеріали, оригінальні статті у спеціальних наукових періодичних виданнях тощо);
- проводити систематичні, передбачені розкладом або календарним планом індивідуальні консультації;
- перевіряти виконання роботи як окремих її частин, так і в цілому;
- проінформувати про порядок та зміст процедури захисту магістерської роботи (у т.ч. попередньої), про вимоги до студента;

- сприяти вирішенню питань організаційного характеру, що виникають під час написання і захисту магістерської роботи;
- контролювати якість оформлення роботи та її своєчасний попередній захист на засіданні кафедри;
- контролювати дотримання студентом у процесі підготовки магістерської роботи законодавства про авторське право;
- допомагати студенту у підготовці виступу та презентації під час захисту;
- подати до ЕК відгук наукового керівника.

Відгук наукового керівника пишеться у довільній формі з урахуванням: актуальності теми, наукового і практичного значення роботи, її новизни та оригінальності, ступеня самостійності студента під час виконання роботи, використання літератури, логічності, послідовності, аргументованості змісту, відповідності професійній спрямованості випускника. У відгуку зокрема зазначається: відповідність кваліфікаційної роботи до вимог, які стосуються досліджень такого типу, а також пропозиція щодо рекомендації магістерської роботи до захисту.

При цьому за керівником залишається право:

- визначати терміни виконання окремих частин роботи, оскільки студент не завжди може раціонально розподілити час з урахуванням рівня складності та обсягу окремих її частин;
- при отриманні студентом результатів, які суттєво змінюють поставлене завдання, за поданням наукового керівника на засіданні кафедри може бути уточнена назва теми дослідження та перезатверджена наказом ректора університету;
- клопотати про недопущення до захисту роботи, яка була виконана поза терміни, вказані в календарному плані, або містила неточності, написана без урахувань нормативних положень щодо написання кваліфікаційних робіт магістра. Рішення про недопуск до захисту

приймається на засіданні кафедри і оформлюється протоколом, виписка з якого подається до ЕК.

1.5. Вимоги до організації роботи студента

Під час підготовки та захисту магістерської роботи студент зобов'язаний:

- своєчасно вибрати тему магістерської роботи та отримати конкретні завдання від керівника щодо добору й опрацювання необхідних матеріалів;
- скласти та узгодити з науковим керівником календарний план виконання магістерської роботи з урахуванням трудомісткості розділів, необхідності перевірки матеріалів науковим керівником і консультантами;
- регулярно, не менше одного разу на два тижні, інформувати керівника про стан виконання роботи, надавати на його вимогу необхідні матеріали для перевірки;
- самостійно виконувати роботу, дотримуватися вимог наукової етики, зокрема недопущення плагіату, фальсифікації результатів тощо;
- під час розробки питань урахувувати сучасні досягнення науки і техніки, комп'ютерні технології, використовувати передові методики наукових та експериментальних досліджень, приймати оптимальні рішення із застосуванням системного підходу;
- відповідати за правильність прийнятих рішень, обґрунтувань, якість оформлення роботи, її відповідність до цих методичних рекомендацій щодо виконання кваліфікаційних робіт, нормативним документам і державним стандартам;
- дотримуватися календарного плану виконання магістерської роботи, своєчасно й адекватно реагувати на зауваження та рекомендації керівника і консультантів роботи;

- у встановлений термін подати роботу для перевірки керівнику і консультантам, лише після усунення недоліків повернути науковому керівнику для отримання його відгуку;

- пройти попередній захист магістерської роботи на кафедрі;
- отримати відгук наукового керівника і рецензію від рецензента та своєчасно подати до ЕК повністю підготовлену й перевірену кваліфікаційну роботу. Вносити будь-які зміни або виправлення в магістерську роботу після отримання відгуку керівника та рецензії забороняється;

- своєчасно прийти на захист магістерської роботи або попередити завідувача кафедри та голову ЕК про неможливість присутності на захисті із зазначенням причин цього та наступним наданням документів, які засвідчують поважність причин. У разі відсутності таких документів ЕК може бути прийнято рішення про його неатестацію з подальшим відрахуванням із університету. Якщо студент не мав змоги заздалегідь попередити про неможливість своєї присутності на захисті, але в період роботи ЕК надав необхідні виправдовувальні документи, ЕК може перенести дату захисту (у період терміну роботи ЕК).

При цьому за студентом залишається право:

- вибирати тему магістерської роботи з низки запропонованих кафедрою або запропонувати власну тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки і можливості виконання;

- отримувати методичні вказівки щодо виконання та оформлення складових кваліфікаційної роботи, проведення практичних досліджень тощо;

- користуватися інформаційною базою кафедри для проведення наукових досліджень за темою кваліфікаційної роботи;

- отримувати консультації керівника та консультантів;

- самостійно вибирати варіанти розв'язання завдань.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

2.1. Вимоги до загальної структури магістерської роботи

Обсяг кваліфікаційної роботи без додатків та списку використаних джерел не повинен перевищувати 100 – 120 сторінок машинописного тексту для студентів магістрів, та 80 – 100 сторінок машинописного тексту для студентів бакалаврів.

- при констатуючому експерименті: 50% теор. та 50% емпір.;
- при формуючому експерименті: 40% теор. та 60% (теор. + наявність контрольної групи);
- при прогнозуючому експерименті: 40% теор. та 60% емпір. + наявність контрольної групи;

Список використаних джерел: не менше 80 джерел (не більше 10% підручників); + електронні ресурси (не більше 10%).

Кількість респондентів: не менше 60.

Щонайменше 25-30 чол. для експериментальної групи + наявність контрольної групи;

Кількість методик:

- при констатуючому експерименті: 4-5;
- при формуючому експерименті: не менше 3.

Захист: презентація (+ повний опис авторських методів та модифікацій).

Обсяг додатків не обмежується і залежить від кількості джерел та змісту роботи.

Магістерська робота повинна мати таку структуру:

- титульний аркуш (Додаток Б);
- завдання на магістерську роботу (Додаток В);

- реферат (Додаток Г);
- зміст (Додаток Д);
- перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідністю) (Додаток Е);
- вступ;
- текстову частину, що містить всі розділи кваліфікаційної (магістерської) роботи згідно завданню, висновки до розділів;
- висновки (в цілому по всій роботі);
- перелік посилань (Додаток З, Додаток И);
- додатки (за необхідністю).

У перерахованому вище порядку кваліфікаційна робота переплітається (не підшивається тільки відгук керівника та рецензія на магістерську роботу, вони вкладаються перед титульним аркушем).

2.2. Вимоги до структурних підрозділів магістерської роботи

2.2.1. Титульний аркуш

Титульний аркуш є першим аркушем кваліфікаційної роботи. Виконують його згідно з ДСТУ 3008:2015 на аркуші формату А4.

Титульний аркуш містить:

- назву закладу освіти;
- назву інституту;
- найменування кафедри;
- тему кваліфікаційної (магістерської) роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові студента-випускника, інформація щодо назви академічної групи, де він навчається, шифр і назва спеціальності;
- прізвище, ім'я, по батькові керівника магістерської роботи;
- підпис, прізвище, ім'я, по батькові нормоконтролера магістерської роботи;

– місто і рік.

Зразок титульного аркушу кваліфікаційної (магістерської) роботи наведено у Додатку Б.

2.2.2. Завдання

Вихідним документом на виконання кваліфікаційної роботи є завдання. Завдання складається керівником магістерської роботи відповідно до обраної теми, затверджується завідувачем кафедри та видається студенту.

Після написання магістерської роботи завдання разом з іншими текстовими документами переплітаються та надаються в ЕК.

У завданні вказуються:

- назва закладу вищої освіти, інституту, кафедри;
- освітній ступінь, галузь знань, шифр та назва спеціальності;
- прізвище, ім'я, по батькові студента;
- тема кваліфікаційної роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання наукового керівника кваліфікаційної роботи;
- інформація щодо затвердження теми та керівника магістерської роботи наказом закладу вищої освіти;
- строк подання студентом завершеної магістерської роботи на кафедру;
- вихідні дані до магістерської роботи;
- зміст магістерської роботи (перелік питань, які потрібно розробити);
- перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень);
- дата видачі завдання;
- календарний план.

Підписують завдання керівник кваліфікаційної роботи та студент-випускник. Затверджує завдання завідувач кафедри.

Зразок оформлення завдання наведено у Додатку В.

2.2.3. Реферат

Реферат – це скорочений виклад змісту кваліфікаційної роботи з основними розробками та висновками.

Розміщують реферат за завданням на кваліфікаційну роботу починаючи з нової сторінки.

Реферат має містити:

- відомості про обсяг магістерської роботи, кількість використаних джерел та додатків;
- текст реферату;
- перелік ключових слів.

Текст реферату відображає подану в роботі інформацію у такій послідовності:

- об’єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- мета та завдання дослідження;
- методи дослідження;
- результати роботи, їх новизна та ефективність;
- рекомендації щодо використання результатів роботи (практичне значення одержаних наукових результатів).

Інформація про магістерську роботу у рефераті подається стисло та чітко. В тексті реферату доцільно використовувати стандартизовану термінологію та вирази, які застосовують у наукових документах; слід уникати незвичайних термінів та символів.

Ключові слова є визначальними для розкриття суті кваліфікаційної роботи, їх розміщують після тексту реферату.

Перелік ключових слів повинен містити від 5 до 15 слів (словосполучень), надрукованих *великими літерами у називному відмінку в рядок через коми. Крапка в кінці переліку ключових слів не ставиться.*

Зразок оформлення реферату наведено у Додатку Г.

2.2.4. Зміст

Після титульного листа міститься зміст, в якому наводяться всі найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема переліку умовних позначень, вступу, основних розділів роботи, висновків до розділів, загальних висновків, переліку посилань та додатків. При цьому, при наявності додатків в змісті вказується лише слово ДОДАТКИ та сторінка першого з них. *Весь перелік додатків, їх позначення та сторінки у змісті не наводяться.*

Найменування змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Скорочувати чи давати їх в іншому формулюванні, послідовності та підпорядкованості в порівнянні з заголовками у тексті не можна.

Текст змісту оформлюється з вирівнюванням по лівому краю, абзацним відступом 1,25 см для всіх підрозділів.

Назви основних структурних елементів магістерської роботи друкуються великими літерами, назви підрозділів – маленькими.

Остання цифра у нумерації сторінок повинна бути на межі основного тексту.

Відстань між назвами структурних елементів та цифрами відповідних сторінок має бути заповнена крапками (не «пробілами»).

Зразок оформлення змісту наведено у Додатку Д.

2.2.5. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів

Якщо при виконанні кваліфікаційної роботи вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік повинен бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік умовних позначень краще оформити у вигляді таблиці без контурних ліній. В колонках таблиці зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх детальну розшифровку.

Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

Приклад:

«...відноситься до ІзОД (інформації з обмеженим доступом)...»

«Цит. тв. (цитований твір)»

Зразок переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів наведено у Додатку Е.

2.2.6. Вступ

У вступі магістерської роботи обґрунтовується актуальність обраної теми; виявляються суперечність та проблематика; формулюються мета, завдання, об'єкт, предмет та концепція дослідження; аргументуються методи дослідження; визначаються теоретична значимість та практична цінність результатів дослідження.

Також у вступі розкривається структура кваліфікаційної роботи, дається перелік її структурних елементів та обґрунтовується послідовність їх розташування.

Якщо результати магістерської роботи обговорювалися на конференціях, семінарах, симпозіумах, нарадах тощо, відомості про ці заходи слід навести у вступі. Також у вступі наводяться відомості про публікації студента-випускника з теми кваліфікаційної роботи, отримані патенти або подані заявки на видачу патентів.

Далі вступ складається в наступному порядку:

1. Актуальність теми.

Актуальність дослідження – обов'язкова вимога до будь-якої кваліфікаційної роботи. Цей параметр відображає необхідність та своєчасність вирішення досліджуваної проблеми для подальшого розвитку теорії та практики освіти, характеризує протиріччя, що виникають між суспільними потребами (попитом на наукові ідеї та практичні рекомендації) та наявними засобами їх задоволення, які можуть дати наука та практика в даний час. Висвітлення актуальності має бути небагатослівним. Достатньо і в межах однієї-двох сторінок машинописного тексту показати суть проблематики (утруднення або протиріччя).

Оцінюючи актуальність обраної теми слід знати, що актуальність стосовно кваліфікаційних робіт полягає у переконанні в тому, що раніше подібних робіт не виконувалося. Для цього бажано чітко уявити актуальність дослідження на трьох рівнях:

1. соціально-психологічному (представляє об'єкт дослідження);
2. науково-теоретичному (представляє предмет дослідження);
3. науково-методичному (обґрунтування безпосередньо актуальності теми дослідження).

Для обґрунтування актуальності дуже значимим є опис ступеня розробленості обраної теми, для чого складається лаконічний огляд літератури, який має показати, що саме дана тематика ще не розкрита (розкрита лише частково або в іншому аспекті) і тому потребує подальшої розробки.

2. Огляд літератури чи сучасного стану досліджуваного питання.

У цій частині вступу стисло висловлюється перелік авторів, дослідників, які займаються розробкою проблематики кваліфікаційної роботи. Огляд літератури на обрану тему повинен показати ґрунтовне знайомство студента зі спеціальною літературою, вміння систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти суттєве, оцінювати раніше зроблене іншими дослідниками, визначати головне у сучасному стані вивченості теми.

3. **Об'єкт та предмет дослідження.**

Поняття *Об'єкт дослідження* не тотожне поняттю «*об'єктна сфера дослідження*». У якості об'єкта пізнання виступають зв'язки, відносини, властивості реального об'єкта, які включені у процес пізнання. Підставою для вибору є недосконалість теорії аналізованого об'єкта, тобто її недостатні пояснювальні та прогностичні можливості.

Об'єкт дослідження у педагогічній психології – це певний процес, деяке явище, яке існує незалежно від суб'єкта пізнання та на яке звернена увага дослідника, наприклад, на процес розвитку суб'єктів виховних відносин, на процес становлення нової освітньої системи, на ефективність певної технології. Ось чому не зовсім коректно називати об'єктом дослідження, наприклад, початкову школу чи підліткові клуби. Це не об'єкт, це або конкретна база, або досить широка сфера, далеко не всі елементи якої підлягають вивченню у певній роботі.

Предмет дослідження – це окремий напрямок (складова частина) соціального явища (проблеми, процесу), що відповідає об'єкту дослідження і визначає тему кваліфікаційної роботи. Предмет дослідження, конкретніше за своїм змістом: у предметі дослідження фіксується та властивість чи відношення в об'єкті, що у цьому випадку підлягає глибокому спеціальному вивченню. Тобто, під предметом дослідження розуміється сфера реальності, що є частиною досліджуваного об'єкта, за межі якого він не виходить, і щодо якої немає теорії чи теорія неповна.

Оскільки в тому самому об'єкті можуть бути виділені різні предмети дослідження, у предмет включаються лише ті елементи, зв'язки та відносини об'єкта, які підлягають вивченню у цій роботі. Тому визначення предмета дослідження означає і встановлення меж пошуку, і припущення про найбільше суттєвих у плані поставленої проблеми зв'язках, та допущення можливості їх тимчасового відокремлення та об'єднання в одну систему.

У предметі в концентрованому вигляді викладені напрями пошуку, найважливіші завдання, можливості їх вирішення відповідними засобами та методами.

Об'єкт та предмет дослідження як категорія наукового процесу співвідносяться між собою як загальне та часткове. В об'єкті виділяється та його частина, що служить предметом дослідження.

Приклад:

У кваліфікаційній роботі на тему: «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ДІЇ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СТРЕС-ФАКТОРІВ» об'єктом дослідження буде процес реабілітації постраждалих внаслідок дії екстремальних стрес-факторів, а предметом – соціально-психологічні умови реабілітації постраждалих внаслідок дії екстремальних стрес-факторів.

4. Мета та завдання дослідження.

Мета дослідження. Істотна особливість мети як елемента методологічного апарату полягає в тому, що вона об'єднує та концентровано виражає основний сенс проблеми та предмета дослідження у їх взаємозв'язку. Інакше кажучи, мета виражає шлях вирішення проблеми і кінцеві результати, які при цьому мають бути одержані. Таким чином, мета – це загальне формулювання кінцевого результату, який передбачається отримати при виконанні магістерської роботи.

Завдання дослідження. Завдання – це послідовні кроки, які забезпечують досягнення поставленої мети та конкретизують її. Завдання повинні бути взаємопов'язані та відображати загальний шлях досягнення

мети. Загальні орієнтири для визначення: перше завдання пов'язане з характеристикою предмета дослідження, виявленням сутності проблеми, теоретичним обґрунтуванням шляхів її вирішення; друге – має теоретико-перетворювальний характер та націлене на розкриття загальних способів вирішення проблеми, на аналіз умов її вирішення; третє – має рекомендаційний, прикладний характер, що вказує конкретні засоби реалізації теоретичної моделі дослідження, що передбачає опис конкретних методик дослідження, практичних рекомендацій. Зазвичай це робиться у формі перерахування (дослідити, описати, встановити, виявити, вивести, розробити, перевірити тощо).

Формулювання завдань необхідно робити якнайретельніше, оскільки опис їх вирішення має скласти зміст розділів кваліфікаційної роботи. Це важливо також і тому, що заголовки таких розділів народжуються саме із формулювань завдань дослідження. Серед значної кількості завдань, що підлягають вирішенню, дуже важливо виділити основні. Їх рекомендується виділити порівняно небагато, трохи більше 4–5. Однак обов'язково мають бути виділені три групи завдань. Найчастіше перша з основних груп завдань – історико-діагностична – пов'язана з вивченням історії та сучасного стану проблеми, визначенням чи уточненням понять, загальнонаукових та психолого-педагогічних основ дослідження; друга – теоретико-моделююча – з розкриттям структури, сутності досліджуваного, факторів його перетворення, моделі структури та функцій досліджуваного та способів його перетворення; третя – практично-перетворювальна – з розробкою та використанням методів, прийомів, засобів раціональної організації педагогічного процесу, його передбачуваного перетворення та з розробкою практичних рекомендацій.

Завдання дослідження відіграють велику роль у структурно-логічній побудові кваліфікаційної роботи, оскільки вони насамперед визначають назви підрозділів, а також співвідносяться з їх висновками.

5. Методи дослідження

Метод – це своєрідний інструмент наукового дослідження, що дозволяє вивчити предмет глибоко і всебічно, поринути у суть розв'язаного протиріччя. Він є сполучною ланкою між теорією та практикою, тобто, між поставленими завданнями та процесом їх вирішення. Успіх дослідження знаходиться в прямій залежності від методів: результати тим достовірніші, чим багатший арсенал використовуваних методів. Методи повинні узгоджуватися з явищем, що вивчається, відповідати йому. Все різноманіття методів можна розділити на дві групи: теоретичні та емпіричні методи. *Теоретичні методи* розкривають сутність досліджуваних явищ, виявляють закономірні зв'язки та відносини. Вони використовуються при визначенні проблеми та формулювання гіпотези (концепції) дослідження (аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, дедукція, індукція та ін.). *Емпіричні методи* є засобом збору конкретних фактів, спрямованих на виявлення фактів та опис явищ (спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування; вивчення репродуктивних та творчих робіт учнів; вивчення педагогічної документації; педагогічний експеримент). Наукові дослідження, безумовно, не зможуть обійтись без пізнавальних засобів психології, зокрема тестування та соціометрії (системи технічних засобів і процедур, які застосовують для метричного й якісного аналізу соціально-емоційних зв'язків індивідуума з членами групи, в якій він працює і живе).

6. Наукова новизна отриманих результатів (для магістрів обов'язково)

Наукова новизна кваліфікаційної роботи може полягати у відшуканні нових способів вирішення наукової задачі, створенні методу дослідження, формулюванні принципово нового алгоритму, постановці оригінального експерименту тощо. Залежно від ступеня та широти впливу отриманих результатів на існуючі теоретичні уявлення можна виділити: загальнопсихологічний, дисциплінарний, загальнопроблемний рівні значущості. Межі між ними рухливі, однак у більшості випадків їх можна діагностувати. Для магістерських робіт достатньою теоретичною значимістю можна вважати:

а) результати дослідження доповнюють, розвивають, уточнюють та конкретизують, вносять нові елементи в існуючі концепції, ідеї, підходи в галузі освіти;

б) розроблено теорію, висунуто окремі теоретичні положення, визначено принципи застосування теоретичних положень на практиці, висновки підтверджені та відкриваються перспективи для прикладних робіт у даній галузі;

в) відкриваються перспективи для вирішення окремих, приватних питань у межах даної галузі, теми, проблеми.

7. Практичне значення отриманих результатів (для *магістрів обов'язково*).

Оцінка результатів дослідження вказує на зміни, які відбулися або можуть бути досягнуті в результаті впровадження отриманих результатів у практику, в освітній процес, методику викладання тощо. Оцінюючи практичну значущість дослідження, слід знати, що вона залежить від того, який характер має кожна конкретна робота.

Якщо кваліфікаційна робота має методичний характер, то її практичне значення полягає в наявності науково обґрунтованої та апробованої в результаті експериментальної роботи системи методів та засобів удосконалення соціального розвитку. Залежно від сфери застосування практичних рекомендацій виділяються: приватнометодичний, загальнометодичний, дидактичний та загальнопсихологічний рівні значимості.

В цьому абзаці прийнято перераховувати в яких областях прикладної діяльності, якими органами і організаціями, в якій формі використовуються і можуть бути використані результати виконаного дослідження та рекомендації, висловлені в роботі (у разі якщо авторські пропозиції знайшли застосування та можуть бути підтверджені довідками). В даному випадку наявність актів про впровадження або про практичне використання результатів дослідження, про отриманий ефект в додатках є обов'язковим.

8. *Апробація результатів дослідження (для магістрів бажано).*

В цьому інформаційному блоці вказується, де та в якій формі проводилася апробація та впровадження результатів кваліфікаційної (магістерської) роботи, що підтверджується під час захисту поданням відповідних довідок про впровадження. Зокрема може міститися інформація про обговорення результатів дослідження на круглих столах, конференціях (студентських, наукових), в яких студент приймав участь. На момент подання роботи на кафедру матеріали цих заходів мають бути опублікованими. Їх копії, зокрема титульний аркуш збірки тез конференції, зміст (з прізвищем автора) та тези розміщуються в додатках.

9. *Структура роботи.*

У вступі слід привести структуру кваліфікаційної (магістерської) роботи: кількість сторінок, рисунків, таблиць, інших графічних зображень, перелік використаних літературних джерел, кількість додатків.

Приклад: Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 148 сторінок із них основний текст – 122, список використаних джерел – 15 (98 найменувань), додатки на 7 сторінках.

Обсяг вступу зазвичай складає 3-5 сторінок тексту.

Коротка структура вступу: ВСТУП

Актуальність дослідження

Об'єкт дослідження

Предмет дослідження

Мета дослідження

Завдання дослідження

Методи дослідження

Наукова новизна

Практичне значення

Структура роботи

2.2.7. Текстова частина

Найчастіше основну частину кваліфікаційної роботи розбивають на три розділи, у яких докладно розглядаються теорія, методологія, методика та техніка дослідження. У змісті основної частини необхідно точно відобразити понятійний апарат дослідження та повністю розкрити тему кваліфікаційної роботи, що наочно продемонструє вміння студента коротко, ясно, логічно та аргументовано викладати матеріал.

Кожен розділ включає декілька підрозділів. Всі розділи та підрозділи повинні бути логічно пов'язані між собою. У магістерській роботі текстова частина складається з наступних розділів:

Розділ 1 – теоретичний (аналіз літератури, огляд теорій);

Розділ 2 – аналітично-дослідницький розділ (опис методів дослідження, збір та аналіз даних);

Розділ 3 – рекомендаційний/практичний розділ (обґрунтування результатів, практичні рекомендації, впровадження результатів).

Запропонована кількість розділів та підрозділів кваліфікаційних (магістра та бакалавра) робіт чітко не регламентується, в наслідок чого по узгодженню з керівником можливі певні варіації. Починають роботу, як правило, з огляду літератури і аналізу доробок дослідників з зазначеної тематики, визначають напрями дослідження.

У теоретичному розділі послідовно викладаються основні теорії, використані на вирішення завдань магістерської роботи; розкриваються особливості застосування фундаментальних теорій та методів для вирішення поставленого наукового завдання, а також викладається метод формування моделі (аналітичної, емпіричної тощо) об'єкта дослідження чи процесу, в якому об'єкт використовується. У цьому розділі може бути викладена постановка оптимізації завдання, якщо таке вирішується у кваліфікаційній роботі.

Другий підрозділ теоретичного розділу присвячується розробці моделі об'єкта дослідження, процесу, до якого залучено об'єкт тощо. Модель має мати цільовий характер і бути абстрагованою від несуттєвих аспектів з погляду мети кваліфікаційної роботи. Модель повинна мати наочність, доступність для огляду, легкість оперування і тому подібні якості та сприяти вирішенню завдань, сформульованих у вступі.

У третьому підрозділі теоретичного розділу характеризуються розробки та викладаються конкретні теоретичні доробки, розроблені особисто автором. Тут можуть бути сформульовані та доведені раніше невідомі твердження, що стосуються предмета дослідження, наведено модель конкретного об'єкта чи процесу, показано раніше недосліджений вплив будь-якого параметра з його характеристики тощо.

У четвертому підрозділі описуються оригінальні алгоритми, методи, методики.

При необхідності теоретичний розділ може бути розділений на два, а саме: на розділ, що розкриває особливості застосування фундаментальних теорій та методів для вирішення поставленого наукового завдання, та розділ, що характеризує розробки у сфері дослідження, що належать особисто автору.

До розділу, присвяченого аналізу існуючих досягнень у галузі досліджень, включається літературний огляд та коректна критика стану питання, проведені за вивченими студентом науковими публікаціями як у вітчизняних, так і зарубіжних джерелах. Крім того, у підрозділах цього розділу наводиться аналіз сучасних тенденцій розвитку об'єкта, предмета та методології дослідження. Як правило, сучасні методи вирішення наукових завдань лежать на стику відомих теорій, тому слід приділити увагу і таким методологіям.

Метою виконання дослідно-аналітичної частини кваліфікаційної роботи є перевірка вміння студента збирати, систематизувати, використовувати, аналізувати наукові дані, та робити на їх підставі

обґрунтовані висновки. Основним завданням даного розділу є всебічна характеристика стану та перспектив об'єкту дослідження, а також об'єктивне висвітлення причин, що породжують проблемну ситуацію. Бажаним є розробка та проведення студентом (можливо групою студентів, або студентом під керівництвом викладача) власного соціологічно-психологічного дослідження, та використання в аналізі первинних даних. Студенти-бакалаври можуть використовувати результати вторинних досліджень. Для студентів-магістрів проведення (участь) у соціологічно-психологічному дослідженні є переважною складовою роботи, а використання результатів досліджень в роботі – обов'язковим.

Мета розділу, присвяченого емпіричним дослідженням, зокрема «чисельним експериментам» – підтвердження теоретичних положень магістерської роботи.

В емпіричній частині магістерської роботи основну увагу слід приділити узагальненню отриманих первинних даних, виявленню взаємозв'язків між показниками. Отримані емпіричні дані є лише засобом встановлення взаємозв'язків і наводяться лише як підтвердження обґрунтованості зроблених узагальнень. При цьому необхідно дати змістовний аналіз первинних даних з описом характеру розподілу значень індикаторів дослідження, способів побудови на їх основі показників та розподілу їх значень. При аналізі немає необхідності наводити всі значення індикаторів та показників, а давати тільки значення, що визначальною мірою характеризують стан досліджуваного явища. У одному з підрозділів цього розділу результати експериментальних досліджень зіставляються з теоретичними викладками та інтерпретуються автором кваліфікаційної роботи.

Коректність теоретичних положень може бути підтверджена експериментами, проведеними й іншими дослідниками.

Щодо висновку магістерської роботи то він повинен бути не простим переліком отриманих результатів проведеного дослідження, а підсумковим

синтезом, тобто, формулюванням того нового, що внесено автором у вивчення та вирішення проблеми. Це послідовний, логічно побудований виклад отриманих підсумків та їх співвідношення з метою та завданнями, гіпотезою, теоретичною значимістю та практичною цінністю. У висновку міститься нове знання по відношенню до вихідного знання. Саме воно виноситься на обговорення та оцінку в процесі захисту магістерської роботи.

В третьому розділі роботи студент на основі отриманих даних (як з літературних джерел так і результатів об'єктивних досліджень) та при тісній співпраці з керівником кваліфікаційної роботи, консультантами, підприємництвом/організацією/установою (яке обране для дослідження) надає практичні рекомендації щодо поліпшення стану об'єкту дослідження (розв'язання базової проблеми дослідження тощо). При цьому обов'язковим є обґрунтування студентом власної думки, а також, по можливості, підкріплення результатами (досвідом) практичного застосування розроблених пропозицій.

2.2.8. Мовностилістичне оформлення магістерської роботи

Мова та стиль кваліфікаційної роботи як частина письмової наукової мови склалися під впливом академічного етикету, суть якого полягає в інтерпретації власної та залучених точок зору з метою обґрунтування наукової істини. В даний час вироблені певні традиції у спілкуванні вчених між собою як в усному, так і в письмовому мовленні.

Науковий текст характеризується тим, що до нього включаються лише точні, отримані в результаті тривалих спостережень та наукових експериментів відомості та факти. Це зумовлює і точність їхнього словесного вираження, а отже, використання спеціальної термінології. Саме терміни є головним засобом передачі спеціального знання, викладу якого присвячений будь-який науковий текст. Один із важливих критеріїв оцінки кваліфікаційної роботи полягає у визначенні рівня володіння її автором

понятійно-термінологічним апаратом, тобто, того, наскільки правильно та доречно використовуються у роботі терміни. Завдяки спеціальним термінам досягається можливість у короткій та економній формі давати розгорнуті визначення та характеристики наукових фактів, понять, процесів, явищ.

Слід твердо пам'ятати, що науковий термін не просто слово, а вираз сутності цього явища. Отже, потрібно з великою увагою вибирати наукові терміни та визначення. Не можна довільно змішувати в одному тексті різну термінологію, тому що кожна наука має свою, властиву тільки їй, термінологічну систему.

Оскільки стиль письмового наукового мовлення – безособовий монолог, то виклад зазвичай ведеться від третьої особи, а увага зосереджена не на суб'єкті, а на змісті та логічній послідовності повідомлення. Авторське «я» у формулюванні думок при написанні кваліфікаційної роботи не прийнято використовувати. Це цілком зрозуміло, оскільки сучасну науку характеризують такі тенденції, як інтеграція, колективність творчості, комплексний похід вирішення проблем. Слід вдаватися до конструкцій, що виключають вживання цього займенника, наприклад: невизначено-особисті пропозиції (*«Спочатку ..., а потім ...»*); виклад від третьої особи (*«Автор вважає...»*); пропозиції із пасивною заставою (*«Розроблено комплексний підхід до дослідження...»*). Все це усуває необхідність у фіксації суб'єкта дії і цим позбавляє від необхідності вводити в текст кваліфікаційної роботи особисті займенники. Для наукового тексту характерна смислова закінченість, цілісність та зв'язність. Найважливішим засобом вираження логічних зв'язків є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби, що вказують на послідовність розвитку думки (*спочатку, насамперед, потім, поперше, по-друге, отже, до того ж*).

Суперечливі відносини позначаються іншими словами та словосполученнями: *однак, тим часом, у той час як, проте*. Причинно-наслідкові відносини виражаються оборотами: *отже, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, ще й*. Перехід від однієї

думки до іншої здійснюється завдяки словосполученням: *перш ніж перейти до.., звернемося до.., розглянемо, зупинимося на.., необхідно розглянути.* Результат, висновок визначається словами і словосполученнями: *отже, таким чином, резюмуючи, на закінчення відзначимо, все сказане дозволяє зробити висновок.*

Якістю, що визначає культуру наукової мови, є точність, ясність та стислість.

Смислова точність – одна з головних умов, що забезпечують наукову та практичну цінність укладеної у кваліфікаційній роботі інформації. Неправильно обране слово може суттєво спотворити зміст написаного, дати можливість двоякого тлумачення тієї чи іншої фрази, а іноді й всього тексту загалом.

Лексичні помилки позбавляють наукове мовлення точності та ясності. Слід добиватися точності слововживання, уникаючи слів, що спотворюють сенс роботи. Це, насамперед, канцелярські слова, мудра книжкова лексика та зловживання іноземними словами.

Вміння писати доступно і зрозуміло говорить про ясність викладання тексту її автором. У багатьох випадках порушення ясності викладу викликається прагненням автора надати своїй праці видимість науковості. Звідси і зовсім непотрібна наукоподібність, коли простим, усім добре знайомим предметам дають ускладнені назви. Головне при мовно-стилістичному оформленні тексту кваліфікаційних робіт у тому, щоб його зміст за формою свого викладу було доступно тому колу вчених, на яких такі роботи розраховані.

У кваліфікаційних роботах часто трапляються скорочення. Це усічення слова, а також частина слова або ціле слово, утворене шляхом такого усічення. Такий скорочений запис слів використовується з метою скорочення обсягу тексту, що обумовлено прагненням у його мінімальному обсязі дати максимум інформації.

При скороченому записі слів використовуються три основні способи:

- 1) залишається тільки перша (початкова) літера слова (рік – р.);
- 2) залишається частина слова, відкидається закінчення та суфікс (український – укр.);
- 3) пропускається кілька літер у середині слова, замість яких ставиться дефіс (університет – ун-т).

Роблячи скорочення, потрібно мати на увазі, що скорочення має закінчуватися на приголосну і не повинно закінчуватися на голосну (якщо вона не початкова літера у слові), на літеру «і», на м'який та твердий знак.

У науковому тексті зустрічаються такі види скорочень:

- 1) літерні абrevіатури;
- 2) складноскорочені слова;
- 3) умовні графічні скорочення частинами слів і початковими буквами.

Літерні абrevіатури складаються з перших (початкових) букв повних найменувань і розрізняються: а) на читані за назвами букв (Федеральне бюро розслідувань – ФБР), б) на читані за звуками, що позначаються буквами (ЗВО – заклад вищої освіти).

Також у тексті кваліфікаційних робіт зустрічаються умовні графічні скорочення частинами і початковими буквами слів. Вони поділяються на:

- а) загальноприйняті умовні скорочення:
  - загальноприйняті умовні скорочення, які робляться після перерахування: і т.д. (і так далі) і т.п. (і тому подібне), та ін. (та інші);
  - загальноприйняті умовні скорочення, що робляться за посиланнях: див. (дивись), порівн. (порівняй), напр. (наприклад);
  - загальноприйняті умовні скорочення при позначенні цифрами століть і років: ст. (століття), р. (рік), рр. (роки);
- б) умовні скорочення, прийняті у спеціальній літературі, зокрема у бібліографії.

У наукових текстах та формулах дуже поширені буквені позначення. Такі позначення повинні відповідати затвердженим стандартам та іншим існуючим нормативним документам.

2.2.9. Висновки

Наприкінці кожного з розділів магістерської роботи обов'язково робляться висновки, які є сукупністю всіх основних змістових результатів (проміжних висновків), отриманих в рамках цього розділу. При цьому Висновки обов'язково включають ті положення магістерської роботи, які, на думку автора, складають її новизну. Висновки слідують відразу за текстом Розділу.

Зазвичай висновки до розділу мають обсяг до однієї сторінки.

Висновки до розділів оформлюються наступним чином. Після останнього речення тексту пропускається один рядок, потім з абзацу пишеться «Висновки до розділу (номер розділу). Перед текстом висновку також пропускається один рядок.

Приклад оформлення висновків до розділу:

Висновок до розділу 2

«.....Підтверджено загальні психологічні чинники і їх ідентичний негативний вплив на соціальне функціонування осіб з депресивними і тривожними розладами: це, перш за все, подібні особливості раннього життєвого досвіду і особистісні риси. Проте, поза увагою дослідників залишилося виокремлення і диференціація соціально-психологічних чинників афективних розладів особистості зрілого віку в кризові періоди життя на макро-, мезо- та мікрорівнях».

В основній частині магістерської роботи також формулюються рекомендації, спрямовані на вирішення суспільних проблем та рекомендації щодо подальшого вдосконалення, розвитку дослідження.

У загальних висновках підводиться підсумок виконаної роботи. В ньому наводять одержані результати роботи, рекомендації щодо використання результатів розробки, основні напрями подальшої роботи в галузі.

Слід звернути увагу, що загальні висновки мають бути не простою сумою висновків до розділів, а новим, синтезованим рівнем систематизації й узагальнення одержаних результатів усієї роботи.

Слід уникати абстрактних, загальних формулювань, які слабо співвідносяться з конкретною темою дослідження, а також деталізації певних фрагментів дослідження. Тут вже не приводиться ані новий фактичний матеріал, ані будь-які приклади, цитати тощо. Вітається чітка структура викладу висновків, насамперед, їх тезовий виклад по пунктах.

Ця частина роботи невелика за об'ємом (близько 3-5 стор.), проте вона має особливу важливість, оскільки тут в завершеній і логічно бездоганній формі повинні бути представлені Державній екзаменаційній комісії підсумкові результати виконаної роботи.

У висновках необхідно співвіднести отримані висновки з цілями і завданнями, поставленими у вступі. Тут повинні бути підсумовані основні наукові і практичні результати дослідження, сформульована суть розв'язаної проблеми, наведені грамотні і чіткі пропозиції, що стосуються наукового і практичного використання отриманих результатів.

Висновки в кінці кваліфікаційної роботи зазвичай оформляють у вигляді абзаців, які послідовно нумерують. При цьому кожен пронумерований абзац повинен містити логічно закінчений і конкретний висновок. Окремо слід підкреслити, що цілі дослідження були досягнуті, а всі поставлені завдання – вирішені.

Слід враховувати, що висновки багато в чому відображають результативність і значущість всієї роботи. Крім того, більшість питань на попередньому і завершальному захисті можуть бути задані саме виходячи на підставі збіглого аналізу зроблених студентом висновків і рекомендацій.

У висновках також подаються рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів, визначаються та обґрунтовуються перспективи подальшого вивчення теми дослідження.

2.2.10. Список використаних джерел

Перелік посилань складає одну з істотних частин кваліфікаційної роботи і відображає самостійну творчу роботу студента та містить бібліографічні описи використаних джерел. Розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів та бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв та ін. Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей.

При складанні бібліографічного списку необхідно виписувати дані щодо авторів і назв тих публікацій, що мають відношення до проблеми дослідження, місце видання, видавництво, рік опублікування, кількість сторінок, шифри зберігання у бібліотеці, або ж електронні адреси – в мережі Інтернет. Це збереже час у процесі використання того чи іншого матеріалу й особливо при оформленні списку використаних джерел.

Джерела треба розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Перелік посилань в кваліфікаційній роботі повинен налічувати не менш 50 джерел.

У перелік вносять тільки використані у рамках проведеного дослідження джерела інформації: підручники, навчальні посібники, довідники, монографії, періодичні видання (журнали, газети), наукові праці відповідних організацій, стандарти, каталоги, нормативно-технічні документи, авторські свідоцтва, патенти та ін.

Приклад списку використаних джерел наведено у Додатку 3.

У Додатку И наведені правила оформлення бібліографічних описів літературних джерел у списку використаних джерел. *Дотримання правил оформлення бібліографічних описів є обов'язковим.*

2.2.11. Додатки

У додатках розмішують матеріал, який доповнює текст кваліфікаційної роботи, але має великий обсяг, або, якщо включення його до основної частини може змінити впорядковане й логічне уявлення про роботу.

Додатками можуть бути:

- графічний матеріал;
- таблиці, що доповнюють основний текст;
- розрахунки;
- оригінали фотографій, ілюстрації допоміжного характеру;
- та інші матеріали.

Для об'ємних таблиць і рисунків допускається використання аркушів формату А3 (420х297 мм).

РОЗДІЛ 3

ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

3.1. Загальні вимоги до оформлення магістерської роботи

Кваліфікаційна (магістерська) робота подається в одному примірнику у вигляді машинописного тексту, виконаного за допомогою текстового редактору Microsoft Word. Текст друкують на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210мм x 297мм) до тридцяти рядків на сторінці.

При виконанні кваліфікаційної роботи необхідно витримувати одномірну щільність, контрастність і чіткість зображення впродовж усієї роботи.

Всі лінії, літери, цифри і знаки повинні бути однаково чорного кольору.

Робочою мовою кваліфікаційної роботи є українська мова. При комп'ютерному наборі слід використовувати шрифт Times New Roman розміром 14 пт (у тому числі і для нумерації сторінок) з міжстроковим інтервалом 1,5, колір шрифту – авто. Щільність тексту всюди однакова.

Верхнє та нижнє поле дорівнює 2 см, ліве – 3 см, праве – 1,5 см.

Форматування загального тексту роботи – по ширині.

Абзацний відступ по всьому тексту повинен дорівнювати 1,25 см.

Також для усього тексту в опції: «Формат → Абзац → вкладка Відступи та інтервали» необхідно встановити такі параметри: вирівнювання – по ширині, відступ справа – 0, відступ зліва – 0, інтервал перед – 0, інтервал після – 0, міжрядковий інтервал – 1,5 («полуторний»), відступ першої строки – 1,25 см.

У процесі роботи не рекомендується застосовувати табуляцію (клавішу Tab).

Переноси слів (складів у словах) у тексті роботи не допускається.

Заголовки структурних частин роботи «РЕФЕРАТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ», «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру сторінки симетрично до тексту (без абзацного відступу) (Додаток Ж).

Кожний розділ кваліфікаційної роботи треба починати з нової сторінки.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу, при цьому вони не переносяться на іншу сторінку (Додаток Ж).

Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком розділу і текстом дорівнює двом абзацним відступам (два рядки), між заголовками розділу й підрозділу відстань дорівнює двом абзацним відступам (два рядки), між заголовком підрозділу і текстом відстань дорівнює одному абзацному відступу (один рядок) (Додаток Ж).

Не можна розміщувати заголовок у нижній частині сторінки, якщо після нього залишається тільки один рядок тексту, або текст починається з нової сторінки. В даному випадку заголовок переноситься на наступну сторінку.

Дозволяється вписувати в текст кваліфікаційної роботи від руки тушшю або пастою (чорного кольору) окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту, а розмір (за висотою) – не меншим за розмір шрифту усього тексту. Надрядкові та підрядкові індекси, показники степенів тощо можуть бути інших розмірів, але висотою не менше 2 мм.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, виявлені в процесі написання кваліфікаційної роботи, можна виправляти шляхом підчищення або затушовування коректором, поверх якого на тому ж місці вписується

правильний текст або окремі знаки. На одній сторінці допускається не більше п'яти таких виправлень.

У середині розділів, підрозділів, пунктів або підпунктів можуть бути наведені перерахування.

Перед кожною позицією перерахування варто ставити тире.

Приклад:

- витіснення;
- воля;
- вольові якості.

При необхідності посилання в тексті документа на одне з перерахувань, перед кожною позицією перерахування варто ставити малу літеру, після якої ставиться дужка. Для подальшої деталізації перерахувань необхідно використовувати арабські цифри, після яких ставиться дужка.

Приклад:

а) Психіка і свідомість:

- 1) поняття про свідомість;
- 2) структура свідомості і її основні психологічні характеристики.

б) Три основні блоки людського мозку.

- 1) характеристика енергетичного блоку переробки інформації;
- 2) характеристика блоку прийому і збереження інформації;
- 3) характеристика блоку програмування і регуляції дій людини;

У кожному разі запис перерахувань пишеться малими літерами з абзацного відступу. Наприкінці кожного рядка перерахування, крім останньої, ставиться крапка з комою. Останній рядок перерахування повинен закінчуватися крапкою.

У тексті документа, за винятком формул, таблиць і малюнків, не допускаються:

- застосовувати математичний знак (–) перед негативними значеннями величин (варто писати слово «мінус»);

– застосовувати без числових значень математичні знаки, наприклад $>$, $<$, $=$, i , $\%$, №. Варто писати більше, менше, дорівнює, більше або дорівнює, менше або дорівнює, не дорівнює. А також знаки № (номер), % (відсоток).

При необхідності застосування умовних позначок, зображень або знаків, не встановлених діючими стандартами, їх варто пояснювати в тексті або в переліку позначень.

Зверніть увагу, що по всій роботі, там де це необхідно, має використовуватися *тире* єдиного зразка (–), не слід плутати його з дефісом, використання якого можливо тільки у складних словах (-) .

Приклад використання тире:

«Експеримент – метод психологічного дослідження, специфіка якого полягає в тому, що в ньому продумано створюється штучна ситуація, у якій досліджувана властивість виявляється найкраще і її можна точніше і легше оцінити. Існують такі види експериментів: природний, лабораторний».

Приклад використання дефісу:

«Види пам'яті. Класифікація пам'яті: за модальністю (рухова, емоційна, наочно-образна, словесно-логічна), тривалістю зберігання (оперативна, короткочасна, довготривала), цілями діяльності (мимовільна, довільна)».

Ті самі правила використання тире використовуються при оформленні списку використаних джерел.

Крім того, необхідно обов'язково звертати увагу на оформлення лапок. Вони мають бути оформлені *по всьому тексту за єдиним зразком*.

Зазвичай, в українській мові, вживається два типи лапок: «кутові лапки» (французькі лапки-ялинки) в друці та звичайні або „німецькі лапки“ — на письмі та при використанні курсиву. *Бажано використовувати в роботі кутові лапки*.

3.2. Оформлення посилань та цитування

Бібліографічний апарат кваліфікаційної роботи оформлюється відповідно вимог ДСТУ 8302:2015. При формуванні бібліографічного списку слід керуватися правилом: до цього списку включаються тільки ті публікації, які хоча б одного разу згадані в тексті роботи. Посилання, в бібліографічному розумінні цього слова, означає вказівку на джерело інформації (книгу, статтю, документ тощо). Воно є обов'язковим, якщо в роботі наведено цитату чи якісь важливі або оригінальні фактичні (цифрові) дані, принципові положення або точки зору різних авторів.

Допускаються різні методи угруповання документів та інших джерел: алфавітно-предметний, хронологічний, за видами джерел, систематичний та інших. Найбільш поширеними методами є алфавітний і систематичне угруповання. У першому випадку використані джерела розташовуються в загальному алфавітному порядку прізвищ авторів та заголовків книг, статей, документів, якщо автор не вказаний. Такий спосіб використовується, коли загальний перелік джерел невеликий. За таким списком легко встановити наскільки повно у ньому враховані дослідження, інші матеріали з цієї проблеми. При систематичному способі угруповання джерел виділяються окремі важливі теми, проблеми, питання в їх логічному підпорядкуванні. Наприклад, спочатку можуть викладатися офіційні документи, потім дослідження загального характеру, потім дослідження галузевої спрямованості і, нарешті, з окремих проблем.

При викладанні матеріалу на кожній сторінці та наприкінці розділу, підрозділу, пункту ставиться посилання на використану літературу у квадратних дужках (*не менш 2 посилань на аркуші!*). Посилання, за прийнятими в Україні правилами для наукових досліджень, робляться у квадратних дужках з позначенням порядкового номера видання за списком використаних джерел, наприклад, [89, с. 14–27]. Якщо посилання здійснюється в цілому на джерело чи групу джерел, то в дужках

зазначаються лише номери посилань, наприклад, «... у працях З. С. Карпенко, С. Я. Карпиловська, С. Д. Максименко, В. О. Оліфер [8, 9, 10, 11] зазначається, що...». Коли необхідно посилатися на конкретні сторінки використаних джерел, то слід зазначати і номери посилань, і номери сторінок у джерелах, наприклад, «...Л. Орбан-Лембрик, І. М. Сарвір [11, с. 89–91; 12, с. 12–15] стверджують про...». В даному випадку посилання розмежовуються крапкою з комою. *Крапка в кінці речення ставиться за квадратними дужками посилання.*

Якщо при написанні абзаців, розділів та ін. використано більше ніж одне джерело, то їх розміщують в ранжированому порядку розділяючи комою, або через тире, якщо нумерація послідовна.

Приклад:

[1].

[1, 5, 17].

[1–5, 8–11, 32].

Посилання бажано оформлювати за правилами у кінці роботи, при наявності остаточного тексту, що не буде доповнюватися та змінюватися.

При посиланні на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, додатки кваліфікаційної роботи зазначають їх номери, наприклад «... у розділі 4 ...», «... дивись 2.1. ...», «... за 3.4.4. ...», «... відповідно до 2.3.4.3. ...», «...у додатку Б ...».

Посилання на ілюстрації та формули кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером ілюстрації чи формули – останній беруть у дужки, наприклад, «рис. 1.2, у формулі (2.1)».

На всі таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад: «...в табл. 1.2». У повторних посиланнях вживають скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору варто наводити *цитати*.

Науковий етикет вимагає точного відтворення цитованого тексту, без найменшого спотворення змісту джерела.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Допускається пропуск слів, речень, абзаців за умови, якщо це не спотворює авторського тексту; такі пропуски позначаються трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед вилученим текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів. Посилатися при цьому треба на джерело непрямого цитування, наприклад: (цит. за: ...);

д) цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо в обох випадках це може вплинути на рівень кваліфікаційної роботи: надмірне цитування створює враження її компілятивності, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

е) якщо необхідно виявити власне ставлення до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

є) якщо виникає необхідність виділити в цитаті деякі слова, зробити якесь застереження, то одразу після цього ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора кваліфікаційної роботи, а весь текст застереження береться у круглі дужки. Наприклад: (курсив наш. – *Автор*), (підкреслено нами. – *Автор*).

Зверніть увагу, що в тексті ім'я або ініціали автора (авторів) завжди подаються перед прізвищем, наприклад : «...Л. Орбан-Лембрик під комунікативним потенціалом особистості розуміє внутрішньо притаманні керівникові наявні комунікативні можливості, об'єктивні й суб'єктивні, які реалізуються і свідомо, і стихійно та змінюються разом зі зміною...».

Крім того, слід пам'ятати, що у тексті *не допускається розрив ініціалів та прізвища авторів*, в тому випадку, коли ініціали залишаються в кінці одного рядка, а прізвище переноситься на інший. В цьому випадку слід використовувати нерозривний пробіл. Виконується він клавішами Ctrl+Shift+Space (Пробіл) або вибором опцій «Вставка → Символ → вкладка Спеціальні знаки → Нерозривний пробіл».

Наявність нерозривного пробілу між знаками можна побачити на екрані, якщо включити опцію «Недруковані знаки» натисненням кнопки ¶ на панелі інструментів. Якщо звичайний пробіл позначається крапкою, то нерозривний – маленьким кружечком у верхньому «надстрочному» індексі. Нерозривний пробіл слід, зокрема, ставити, як зазначалося, між ініціалами, в тому числі і між двома ініціалами, а також для відокремлення скорочених слів «сторінка», «рік», «століття» тощо від наступного або попереднього числового виразу.

3.3. Нумерація у магістерській роботі

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №, тим же кеглем, яким і виконується робота.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. На титульному аркуші, завданні магістерської роботи, рефераті, та змісті номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Цифру, що вказує на порядковий номер розділу, ставлять після слова «РОЗДІЛ», після неї крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу ставлять крапку, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера ставлять крапку, наприклад:

«1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

3.4. Оформлення ілюстрацій

Наповнюють ілюстраціями кваліфікаційну роботу, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, який допомагає уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту та запобігти невиправданим пропускам ілюстрацій до найважливіших тем. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст – ілюстрації.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) необхідно розмішувати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Рисунок або креслення за розміром більшим формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або додатках. Рисунки великих форматів бажано виносити в додатки.

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. При необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими і після якого ставиться крапка. Порядковий номер ілюстрації вказується без знаку номера арабськими цифрами. Після позначення номера пишеться назва рисунку з великої літери.

Номер та назва ілюстрації друкуються під нею з вирівнюванням по центру.

Приклад:

Рис. 3.1. Діаграма розподілу молодших школярів за вивченням особливостей самооцінки та соціального очікування (N=52)

Якщо тексту в схематичних рисунках дуже багато, то в цьому випадку допускається використання одиничного інтервалу між строками.

Отже, загальний підпис під ілюстрацією зазвичай містить чотири елементи:

- скорочене слово «Рис.»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації – текст із якомога стислішою характеристикою зображеного;
- експлікацію (пояснювальні дані), яка передує назві ілюстрації і будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Треба зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Приклад:

найгірше	_____	найкраще
	САМОПОЧУТТЯ	
найнижча	_____	найвища
	АКТИВНІСТЬ	
найгірший	_____	найкращий
	НАСТРІЙ	
найнижча	_____	найвища
	ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ У НАВЧАННІ	
найнижча	_____	найвища
	ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД НАВЧАННЯ	

Рис. 3.2. Зразок фрагмента бланка для шкалової самооцінки
(з оцінками досліджуваного)

Якщо в кваліфікаційній роботі подано всього одну ілюстрацію, то її теж нумерують за загальними правилами.

Якщо ілюстрації створені не автором роботи, то при їх поданні необхідно посилатись на джерело, з якого вони взяті.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де

викладається тема, пов'язана із ілюстрацією, та де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виказу у круглих дужках «(див. рис. 3.1.)» або зворот типу: «...як це видно з рисунка 3.1», або «... як це показано на рисунку 3.1.».

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації треба вбудовувати в текст у згрупованому вигляді, якщо вони виконані у редакторі Word. Якщо ілюстрації виконані в одному з графічних редакторів, то їх рекомендовано зберігати у вигляді графічних файлів з розширеннями JPG або PDF.

Ілюстрації виконують переважно у чорно-білій кольоровій гамі. Напівтонові та кольорові ілюстрації дозволяється використовувати тільки у випадках, коли це потрібно з точки зору подання додаткової інформації.

Основними видами ілюстративного матеріалу в роботах є: схема, діаграма, графік, креслення, технічний рисунок, фотографія.

Фотознімки розміром менше формату A4 можна наклеювати на аркуші білого паперу зазначеного формату.

3.5. Оформлення таблиць

Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиць. Таблиці застосовують для кращої наочності та зручності порівняння показників.

Таблиця являє собою такий спосіб подання інформації, при якому цифровий або текстовий матеріал групується в рядки і графи (вертикальні колонки), відокремлені одна від одної відповідно горизонтальними чи вертикальними лініями.

За змістом таблиці поділяються на аналітичні і неаналітичні. Аналітичні таблиці є результатом обробки й аналізу цифрових показників. Як правило, після таких таблиць робиться узагальнення про нове (виведене)

знання, яке вводиться до тексту словами: «Таблиця дає змогу зробити висновок, що...», «Із таблиці видно, що...» і т.ін. Часто такі таблиці сприяють виявленню і формулюванню певних закономірностей.

До неаналітичних таблиць вміщують здебільшого необроблені статистичні дані, необхідні лише для подання інформації або констатації певного стану речей.

Зазвичай таблиця складається з таких елементів: порядкового номера і тематичного заголовка (назви), боковика, заголовків вертикальних граф (головки), горизонтальних рядків та вертикальних граф (основної частини – прографки).

Таблиці слід розташовувати в кваліфікаційній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Таблиці, розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, розміри якої більше формату А4 бажано переносити в додатки.

Таблицю розміщують у тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в роботі наведено лише одну таблицю, то її нумерують згідно з загальними вимогами.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над нею і друкують з рівнянням по центру. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Назва таблиці відокремлюється від загального тексту 3 інтервалами (пропущений один рядок). Вона повинна відображати зміст таблиці, бути точною, короткою.

Номер таблиці оформлюється курсивом.

Приклад:

Таблиця 3.1

Порівняння показників дослідження самооцінки молодших школярів за методикою Дембо-Рубінштейна (N=52)

Рівень самооцінки	Кількість дітей, чол.								
	Градації								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Початкове дослідження	12 (6%)	38 (18%)	72 (35%)	51 (25%)	33 (16%)	2 (1%)	0	0	0
Контрольне дослідження	52 (25%)	81 (39%)	48 (23%)	21 (10%)	6 (3%)	0	0	0	0
Різниця результатів	+40 (19%)	+43 (21%)	-24 (12%)	-30 (14%)	-27 (13%)	-2 (1%)	-	-	-

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступний аркуш. При цьому слово «Таблиця», її номер і назву вказують один раз над першою частиною таблиці, а над іншими (перенесеними) пишуть слова «Продовження табл.» і вказують її номер, наприклад: «Продовження табл. 3.2», і повторюють головку. Якщо головка громіздка, її можна не повторювати. У такому разі пронумерують граfi і переносять цю нумерацію на наступну сторінку. Заголовок таблиці не повторюють.

Якщо в кінці сторінки таблиця уривається та її продовження буде на наступній сторінці, в першій частині таблиці нижню горизонтальну лінію, що обмежує таблицю, не проводять.

Допускається не повторювати назву граф, а замість цього вводити їх нумерацію, в цьому випадку на першій частині таблиці другим рядком також додаються нумерацію граф.

Таблиці кожного додатку позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою позначення додатку. Якщо в документі одна таблиця, вона повинна бути позначена «Таблиця 1.1» або «Таблиця В.1», якщо вона приведена в додатку В. Після позначення номера таблиці пишеться назва таблиці з великої літери.

Заголовки граф і рядків таблиці слід писати з прописної букви, а підзаголовки граф – з рядкової букви, якщо вони складають одну пропозицію із заголовком або з прописної букви, якщо вони мають самостійне значення. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

Таблиці зліва, справа, зверху і знизу обмежують лініями.

Горизонтальні та вертикальні лінії, що розмежовують рядки таблиці, допускається не проводити, якщо їх відсутність не заважає користуванню таблицею. Головка таблиці повинна бути відокремлена лінією від решти частини таблиці. Заголовки граф, як правило, записують паралельно рядкам таблиці. При необхідності допускається перпендикулярне розташування заголовків граф.

Приклад перенесення таблиці на наступну сторінку.

Таблиця 3.2

Середні показники видів спрямованості осіб з високими
і низькими рівнями психологічного благополуччя

Види спрямованості	Особи з високим рівнем психологічного благополуччя			Особи з низьким рівнем психологічного благополуччя		
	Середнє	Стд. відхил.	Стд. похибка середнього	Середнє	Стд. відхил.	Стд. похибка середнього
Спрямованість на себе	24,73	5,870	,784	26,61	6,31	,684

Продовження таблиці 3.2

Спрямованість на спілкування	22,89	6,364	,850	22,66	5,380	,584
Спрямованість на справу	33,38	5,745	,768	31,73	5,144	,558

Висота рядків таблиці повинна бути не менше 8 мм. Якщо текст, який входить до таблиці занадто великий, то допускається оформлення його одиничним інтервалом.

Таблиці з невеликою кількістю граф допускається ділити на частини і поміщати одну частину поряд з іншою на одній сторінці, при цьому повторюють її головку (таблиця 3.3). Рекомендується розділяти частини таблиці подвійною лінією або лінією подвійної товщини.

Приклад виконання таблиці з невеликою кількістю граф.

Таблиця 3.3

Допомагає вчитись	Школа А (n = 192)	Школа Б (n = 211)	Допомагає вчитись	Школа А (n = 192)	Школа Б (n = 211)
Власна зібраність	36%	37%	Допомога однокласників	22%	20%
Допомога батьків	24%	32%	Допога вчителів	40%	14%

Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну над одною в межах тієї самої сторінки. При цьому в кожній частині таблиці повторюють її боковину.

Нумерація граф таблиці арабськими цифрами допускається в тих випадках, коли в тексті документа є посилання на них.

Графу «Номер за порядком» в таблицю включати не допускається.

При необхідності нумерації показників, параметрів або інших даних порядкові номери слід указувати в першій графі (боковику) таблиці безпосередньо перед їх найменуванням (див. табл. 3.4). Перед числовими значеннями величин та позначенням типів й тому подібне порядкові номери не проставляють.

Приклад виконання нумерації параметрів

Таблиця 3.4

Адаптаційні типи досліджуваних учнів

АДАПТАЦІЙНИЙ ТИП	Адаптаційний підтип	дівчата		хлопці	
		n	%	n	%
Стабільний	1. стабільний	1	10	3	16,5
	2. стабільний-поліпшення	3	30	5	28
	3. стабільний-погіршення	1	10	1	5,5
Нестабільний	1. нестабільний	4	40	4	28,5
	2. нестабільний-поліпшення	0	-	2	7,35
	3. нестабільний-погіршення	1	10	3	14,25

Якщо в графі таблиці розміщені значення однієї і тієї ж фізичної величини, то позначення одиниці фізичної величини указують в заголовку (підзаголовку) цієї графи.

Для скорочення тексту заголовків та підзаголовків граф окремі поняття замінюють буквеними позначеннями, встановленими ДСТУ 1.5;2015, або іншими позначеннями, якщо вони пояснені в тексті або приведені на ілюстраціях, наприклад D – діаметр, H – висота, L – довжина.

Показники з одним і тим же буквеним позначенням групують послідовно в порядку зростання індексів.

Обмежувальні слова «більш», «не більш», «менш», «не менше» та ін. повинні бути поміщені в одному рядку або графі таблиці з найменуванням відповідного показника після позначення його одиниці фізичної величини,

якщо вони відносяться до всього рядка або графі. При цьому після найменування показника перед обмежувальними словами ставиться кома.

За відсутності окремих даних, в таблиці слід ставити тире (див. табл. 3.5). Пусті колонки в таблицях не допускаються.

Замінювати лапками цифри, що повторюються в таблиці, математичні знаки, знаки відсотка і номери, позначення марок матеріалів і типи розмірів виробів, позначення нормативних документів не допускається.

Цифри в графах таблиць повинні проставлятися так, щоб розряди чисел у всій графі були розташовані один під іншим, якщо вони відносяться до одного показника. У одній графі повинно бути дотримано, як правило, однакова кількість десяткових знаків для всіх значень величин.

На всі таблиці документа повинні бути приведені посилання в тексті документа. При посиланні слід писати слово «див. табл.» з вказівкою її номера.

За наявності в документі невеликого за об'ємом цифрового матеріалу його недоцільно оформляти таблицею, а слід давати текстом, розташовуючи цифрові дані у вигляді колонок.

Приклад:

Самооцінка студентами стану свого здоров'я ($n = 411$):

Дуже погане 2%

Погане 10%

Посереднє 38%

Добре 40%

Дуже добре 10%

Усі наведені в таблицях дані мають бути достовірними, однорідними і порівнянними, в основу їх групування покладають лише суттєві ознаки.

Наводити в кваліфікаційній роботі треба лише ті таблиці, які неможливо передати звичайним текстом.

3.6. Оформлення формул

Формули та рівняння і розміщують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки, відділяючи їх від тексту зверху і знизу, а також одне від одного інтервалом не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять в інший після знаків рівності (=), плюс (+), мінус (-), множення (x), ділення (:).

При використанні формул необхідно дотримуватися певних техніко-орфографічних правил. Найбільші, а також довгі та громіздкі формули, котрі мають у складі знаки суми, добутку, диференціювання, інтегрування, розміщують на окремих рядках. Це стосується також і всіх нумерованих формул. Для економії місця кілька коротких однотипних формул, відокремлених від тексту, можна подати в одному рядку, а не одну під одною. Невеликі та нескладні формули, що не мають самостійного значення, вставляються в середині рядків тексту.

Розшифровку значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою у тій послідовності, в якій вони у формулі зазначені. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки, потім вказують символ, ставлять тире і записують пояснення з маленької літери. Пояснення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка; кожний рядок завершують крапкою з комою, а останній – крапкою.

Формули повинні нумеруватися окремою нумерацією арабськими цифрами в межах кожного розділу або додатку, які записують на рівні формули справа в круглих дужках. Номер формули складається з номера розділу або додатку та порядкового номера формули, розділені крапкою, наприклад (3.1) (перша формула третього розділу). Одну формулу позначають – (3.1). Номери пишуть біля правого поля аркуша в одному рядку з відповідною формулою в круглих дужках.

Посилання в тексті на порядкові номери формул дають в дужках, наприклад «... у формулі (3.1)».

Формули в кваліфікаційній роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу.

Нумерувати рекомендується лише ті формули, на які у подальшому є посилання у тексті.

Номер, який не вміщується в одному рядку з формулою, переносять у наступний, нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка. Якщо формула знаходиться у рамці, то номер такої формули записують ззовні рамки з правого боку навпроти основного рядка формули. Номер формули-дроби подають на рівні основної горизонтальної риски формули.

Номер групи формул, розміщених на окремих рядках і об'єднаних фігурною дужкою (парантезом), ставиться справа від вістря парантеза, яке знаходиться посередині групи формул і звернене в бік номера.

Приклад:

Цитата в тексті: « ... були визначені нижченаведені формули експрес-оцінки рівня адаптаційних можливостей інших статевовікових груп учнів.

$$\text{РАМ (мл/х)} = (0,87 \times \text{Зд} - 7,14 \times \text{Зел2} + 4,44 \times \text{Чор2} - 4,62 \times \text{Син2} + 2,18 \times \text{ПН2} + 90,8) \times 0,43 \quad (3.3)$$

де РАМ (мл/х) – рівень адаптаційних можливостей хлопчиків молодшого шкільного віку (точність формули – 0,76);

Зд – задоволеність від навчання;

Зел2 – місце зеленого кольору у другому виборі;

Чор2 – місце чорного кольору в другому виборі;

Син2 – місце синього кольору у другому виборі;

ПН2 – психічна напруга (за другим вибором);

90,8 – константа».

У формулах, як символи слід застосовувати позначення, встановлені відповідними державними стандартами. Пояснення символів та числових

коефіцієнтів, що входять у формулу, якщо вони не пояснені раніше в тексті, повинні бути приведені безпосередньо під формулою. Пояснення кожного символу слід давати з нового рядка в тій послідовності, в якій символи приведені у формулі. Перший рядок пояснення повинен починатися з абзацного відступу словом «де» без двокрапки після нього.

Приклад:

$$L_n(x) = \sum_{k=0}^n \frac{\prod_{i \neq k} (x - x_i)}{\prod_{i \neq k} (x_k - x_i)} f(x_k) \quad (3.2)$$

де L – прогнозуємий коефіцієнт;

x – своєрідні компоненти.

Підставляти чисельні значення в початковий аналітичний вираз категорично забороняється.

Формули, наступні одна за одною та не розділені текстом, розділяють комою.

Переносити формули на наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, причому знак на початку наступного рядка повторюють. При перенесенні формули на знаку множення застосовують знак «х».

Необхідно знати і правила пунктуації в тексті з формулами. Загальне правило тут таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації.

Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації: а) у тексті перед формулою є узагальнююче слово; б) цього вимагає побудова тексту, що передує формулі.

Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна за одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою, що ставляться безпосередньо за формулою перед її номером.

Розділові знаки між формулами при парантезі ставлять посередині парантеза. Після таких громіздких математичних виразів, як визначники і матриці, розділові знаки можна не ставити.

3.7. Правила подання приміток і виносок

Примітки вміщують у роботі за необхідністю пояснення змісту тексту, таблиці або ілюстрації.

Примітки розташовують безпосередньо після (нижче) тексту, таблиці, ілюстрації, яких вони стосуються.

Якщо примітка одна, то її не нумерують. Слово «Примітка» друкують з великої літери з абзацного відступу, меншого розміру ніж надрукований основний текст, не підкреслюючи. Після слова «Примітка» ставлять крапку і з великої літери в тому ж рядку подають текст примітки.

Приклад:

Примітка. Текст примітки.

Декілька приміток нумерують послідовно, в межах однієї сторінки, арабськими цифрами з крапкою. Після слова «Примітки» ставлять двокрапку і з нового рядка з абзацу після номера примітки з великої літери подають текст примітки.

Приклад:

Примітки:

1. Текст примітки.
2. Текст примітки.

Пояснення до окремих даних, наведених у тексті або таблиці, допускається оформляти виносками. Їх нумерують окремо для кожної сторінки арабськими цифрами у вигляді верхнього індексу.

Якщо виноска на сторінці одна, то її допускається позначати символом у вигляді зірки (*).

Знаки виноски проставляють безпосередньо після того слова, числа, символу, речення до якого дають пояснення. Текст виноски вміщують під таблицею або внизу сторінки і відокремлюють від таблиці чи основного тексту лінією завдовжки 40-50 мм, проведеною в лівій частині сторінки.

Номер або символ (*) і текст виноски друкують з абзацного відступу через один міжрядковий інтервал.

Приклад:

«Стрес може негативно впливати на когнітивні функції, такі як пам'ять та увага»^{*}

3.8. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел – це обов'язкова частина, важливий елемент наукового апарату кваліфікаційної роботи, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний апарат є своєрідним ключем до використаних автором джерел, ознакою наукової етики і культури наукової праці. Крім того, він є показником рівня обізнаності автора з наявною дослідницькою літературою за темою його роботи.

Описи джерел у «Списку використаних джерел» мають бути повними і точними з дотриманням встановленої послідовності розміщення окремих бібліографічних відомостей. Орієнтуватися тут потрібно насамперед на бібліографічні каталоги та покажчики. Але якщо виникає необхідність самостійно описати джерело, то слід звертатися до чинних державних стандартів:

1. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ);

---

^{*} Стрес може призводити до порушень роботи нейронних мереж, що відповідають за обробку інформації та її зберігання. (Петренко, 2023, с. 45)..

2. ДСТУ 7093:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11–2004 (ИСО 832:1994), MOD ; ISO 832:1994, MOD);

3. ДСТУ 7152:2010. Інформація та документація. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках : вид. офіц. [Чинний 2010–10–01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2010. 14 с. (Національний стандарт України);

4. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання;

5. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1–2003, IDT).

6. ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ДСТУ ГОСТ 7.80:2007).

Відомості про книги повинні включати: прізвище та ініціали автора(ів), назву книги, місце видання, видавництво і рік видання, обсяг книги в сторінках.

Джерела у «Списку використаних джерел» слід розміщувати в порядку, за яким вони вперше згадуються в тексті або в алфавітному порядку початкових букв бібліографічного опису. В останньому випадку можливе виділення окремих видів джерел за їх походженням або змістовими особливостями.

Усі джерела (з першого на останнє) мають бути пронумеровані за принципом суцільної нумерації арабськими цифрами. Якщо використано дві чи більше праць одного автора, то вони вказуються у хронологічній послідовності їх публікації. (Додаток 3)

Найбільш типові випадки бібліографічних описів наведені в Додатку II.

Оформлення списку використаних джерел згідно з правилами бібліографічних описів є обов'язковим.

3.9. Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження кваліфікаційної роботи, на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. У додатках можна розміщувати рисунки, таблиці великого формату, розрахунки, опис алгоритмів і програм задач, що їх розраховують на комп'ютерах тощо.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Є, І, Ї, Г, Й, О, Ч, Ї, наприклад, додаток А, додаток Б й т. д. Один додаток позначається як додаток А.

На першій сторінці додатків зверху по центру друкується слово ДОДАТКИ, далі через один абзацний відступ вказується найменування та назва додатку. Якщо цього потребує оформлення між словом ДОДАТКИ та найменуванням додатку може не бути додаткових відступів.

Якщо додатки оформлюють на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. З правого краю над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток.

Між словом «Додаток__» та заголовком додатку, а також між заголовком та текстом додатку бажано зробити один абзацний відступ.

Оформлення додатків може бути довільним, а отже відрізнятися від обов'язкових вимог оформлення тексту кваліфікаційної роботи.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рисунок Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А. 1) – перша формула додатка А.

Додатки потрібно розміщувати в порядку появи посилань на них у тексті.

Додатки повинні мати спільну з кваліфікаційною роботою наскрізну нумерацію сторінок.

Приклад оформлення додатків можна переглянути на основі оформлення додатків в даному методичному посібнику.

РОЗДІЛ 4

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПОПЕРЕДНЬОГО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

4.1. Попередній захист та захист магістерської роботи

Захист та попередній захист кваліфікаційної роботи є формою перевірки знань випускника та фактичної підготовленості його до роботи за фахом відповідно до вимог державного стандарту (освітньо-кваліфікаційної характеристики).

До передзахисту, який проводиться за 4–6 тижні до терміну проведення захисту кваліфікаційних робіт перед ЕК, робота подається не зброшурованою, без рецензії. Цей процес передбачає пошук недоліків, які були допущені студентом під час виконання кваліфікаційної роботи та надання рекомендацій відносно їх усунення, а також складання висновку викладачів кафедри під час попереднього захисту щодо можливого допуску даної роботи до захисту перед ЕК.

За результатами передзахисту кваліфікаційна робота може бути:

- рекомендована до захисту у тому вигляді, в якому вона є;
- рекомендована до захисту з умовою усунення недоліків, на які викладачі кафедри звернули увагу. Остаточна рекомендація роботи до захисту в цьому випадку надається науковому керівникові;
- недопущена до захисту за недотримання основних вимог щодо змісту та оформлення роботи. У разі цього науковим керівником складається стислий звіт за пунктами, в яких пояснюється, чому робота не допущена до захисту.

Хід попереднього захисту затверджується в протоколі кафедри, а сам захист – у протоколі ЕК.

Після передзахисту на засіданні кафедри та отримання рекомендації до захисту кваліфікаційної роботи студент не пізніше ніж за місяць до захисту віддає її на рецензію. Рецензентами магістерської роботи можуть бути наукові та навчально-педагогічні працівники, керівники державних підприємств, організацій, установ, діяльність яких пов'язана з проблематикою даного дослідження. Крім роздрукованого варіанта, рецензент має право запитати електронну версію кваліфікаційної роботи.

Завдання рецензента – визначити відповідність кваліфікаційної роботи вимогам, що висуваються до навчально-дослідницьким роботам цього рівня.

Крім якісного аналізу, рецензент перевіряє відповідність за формальними вимогами. До них належать:

- об'єм;
- кількість розділів;
- список літератури;
- кількість піддослідних;
- кількість методик;
- антиплагіат: 25% запозиченого.

Наприкінці рецензії дається загальна оцінка кваліфікаційної роботи та висновок про можливість присвоєння студенту ступеня магістра. Рецензія подається в одному екземплярі, підпис рецензента повинен бути засвідчений печаткою підприємства (організації), в якій він працює.

Приклад оформлення рецензії наведений в додатку К.

Час, що виділяється на рецензування – 1 тиждень.

Паралельно із цим науковий керівник пише відгук керівника. Особливу увагу у відгуку приділяється характеристиці студента-випускника як дослідника.

Кваліфікаційна робота брошурується (тверда обкладинка) підписана автором, науковим керівником, і з супровідними документами (відгуком та рецензією) та електронна версія роботи подається на затвердження завідувачу кафедри у визначені терміни.

Екзаменаційній комісії перед початком захисту кваліфікаційних робіт деканатом інституту подаються такі документи:

- наказ ректора про затвердження складу ЕК;
- наказ ректора про затвердження тем кваліфікаційних робіт;
- списки студентів, допущених до захисту кваліфікаційних робіт;
- зведена відомість про виконання студентами навчального плану та про отримані ними оцінки;
- відгук керівника про кваліфікаційну роботу;
- рецензія на магістерську роботу.

На захист магістерської роботи студент готує доповідь, вона може мати довільну форму, а за часом не повинна перевищувати 10 хв. У виступі доцільно висвітлити такі важливі питання: обґрунтувати актуальність теми дослідження, мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, методи, які були використані у дослідженні, основні висновки та положення теоретичного і практичного характеру, що знайшли підтвердження в процесі дослідження. Під час захисту студент повинен показати ґрунтовні знання першоджерел та наукової літератури з обраної проблематики, всебічне володіння матеріалом дослідження; продемонструвати здатність самостійно аналізувати й узагальнювати результати дослідження; викласти свої міркування з приводу зроблених критичних зауважень із боку рецензента, голови та членів ЕК.

Під час захисту можуть надаватися додаткові матеріали, що характеризують наукову та практичну цінність виконаної роботи (друковані статті на тему, документи, що вказують на практичне застосування результатів роботи, як-то схеми, таблиці, графіки та інші ілюстративні матеріали), як правило, використовуються технічні засоби для мультимедійної презентації матеріалів кваліфікаційної роботи. Для проведення презентації забороняється використовувати переплетену кваліфікаційну роботу.

За бажанням студента-випускника або його керівника до ЕК можуть бути подані матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність кваліфікаційної роботи, наприклад, відгуки, постанови, нагороди тощо.

Захист кваліфікаційної роботи є відкритим і регламентується Положенням про організацію освітнього процесу в Класичному приватному університеті.

Залежно від індивідуальних особливостей студентів з обмеженими можливостями здоров'я в екзаменаційній комісії створюються спеціальні умови.

4.2. Критерії оцінювання захисту кваліфікаційної роботи

Оцінювання якості виконання та захисту кваліфікаційної роботи магістра здійснюється відповідно до Положення про порядок оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Класичному приватному університеті та відповідних методичних рекомендацій кафедри.

Підсумкову оцінку захисту кваліфікаційної роботи магістра визначає ЕК. Рішення комісії є остаточним.

Оцінка здобувача за підготовку та захист кваліфікаційної роботи здійснюється за 100-бальною шкалою, яка складається з двох частин:

1) виконання кваліфікаційної роботи (до 70 балів) і 2) захисту (до 30 балів).

Оцінка « відмінно » (90-100 балів) ставиться, якщо здобувач:

- 1) показав глибокі теоретичні знання відповідно до теми кваліфікаційної роботи;
- 2) оволодів навичками науково-дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, творчо осмислювати, формулювати висновки;
- 3) надав свої пропозиції і рекомендації відповідно до завдань роботи;
- 4) виконав роботу літературною українською мовою;

5) оформив роботу у відповідності до вимог і подав її до захисту у визначений кафедрою термін;

6) на захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, впевнено відповів на запитання членів комісії.

Оцінка « добре » (75-89 балів) ставиться, якщо здобувач:

1) показав досить високі теоретичні знання відповідно до теми кваліфікаційної роботи;

2) оволодів первинними навиками дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, осмислювати їх, формулювати висновки, але не завжди критично ставиться до використаних джерел та літератури;

3) надає свої пропозиції і рекомендації з предмету дослідження, однак відчуває труднощі щодо їх обґрунтування;

4) виконав роботу літературною українською мовою, але допустив нечисленні граматичні та стилістичні помилки;

5) оформив роботу у відповідності до вимог і подав її до захисту у визначений кафедрою термін;

6) на захисті продемонстрував належні знання з теми дослідження, відповів на запитання членів комісії;

Оцінка « задовільно » (60-74 балів) ставиться, якщо студент:

1) показав достатні теоретичні знання відповідно до теми кваліфікаційної роботи:

2) в основному оволодів первинними навиками дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, осмислювати їх, формулювати висновки, однак допускає в роботі порушення принципів логічного і послідовного викладу матеріалу, мають місце окремі фактичні помилки і неточності;

3) не може сформулювати пропозиції і рекомендації з теми дослідження, або обґрунтувати їх;

4) допускає помилки в оформленні роботи та її науково-довідкового апарату;

5) допускає численні граматичні та стилістичні помилки в тексті роботи:

6) на захисті продемонстрував задовільні знання з теми дослідження, але не зміг впевнено й чітко відповісти на додаткові запитання членів комісії;

Оцінка «незадовільно» (менше 60 балів) ставиться в тому разі, якщо на захисті студент проявив повне незнання досліджуваної проблеми, не зміг задовільно відповісти на поставлені питання, що свідчить про несамотійне виконання кваліфікаційної роботи.

У випадку, якщо студент не захистив кваліфікаційної роботу, він вважається не атестованим.

Захищені кваліфікаційної роботи передають на кафедру, де вони зберігаються впродовж встановленого строку, після якого знищуються, згідно з вимогами до такого виду документів.

Узагальнені параметри і критерії оцінювання якості виконання і захисту курсової роботи та деталізовані бальні шкали наведено в таблиці 2.

Таблиця 2.1

Параметри та критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

Параметри оцінювання	Діапазон оцінки (у балах)	Критерії оцінювання за бальною шкалою
Оцінювання якості кваліфікаційної роботи	0 - 70	
Відповідність змісту роботи темі та затвердженому плану	0-10	0 – зміст жодного з розділів роботи не відповідає затвердженому плану
		5 – зміст не всіх розділів роботи відповідає затвердженому плану
		10 – зміст всіх розділів роботи відповідає затвердженому плану

Параметри оцінювання	Діапазон оцінки (у балах)	Критерії оцінювання за бальною шкалою
Ступінь розкриття теоретичних аспектів проблеми, обраної для дослідження, та коректність використання понятійного апарату	0-15	0 – понятійний апарат не сформовано; теоретичні аспекти проблеми не розкриті
		5 – понятійний апарат сформовано, але теоретичні аспекти проблеми не розкриті
		10 – понятійний апарат сформовано, теоретичні аспекти проблеми розкриті частково
		15 – понятійний апарат сформовано, теоретичні аспекти проблеми розкриті
Наявність критичних співставлень та узагальнень різних точок зору та підходів до постановки та розв’язання проблеми	0-15	0 – критичні співставлення та узагальнення відсутні
		5 – критичні співставлення наявні, але узагальнення відсутні
		10 – критичні співставлення наявні, узагальнення наявні, але некоректні
		15 – критичні співставлення наявні та супроводжені коректними узагальненнями
Ступінь використання фактологічного матеріалу; висвітлення особливостей прояву та розв’язання досліджуваної проблеми у практиці початкової школи	0-10	0 – фактологічний матеріал не використаний
		5 – залучений фактологічний матеріал, особливості прояву та розв’язання проблеми у практиці роботи школи не висвітлені
		10 – залучений фактологічний матеріал, досвід розв’язання проблеми у практиці роботи школи висвітлений
Обсяг та адекватність використаних при написанні роботи першоджерел та дотримання етики посилань	0-10	0 – залучені матеріали лише навчальних підручників та посібників (до 10 джерел), етика посилань не дотримана
		5 – залучені матеріали навчальних підручників та посібників, періодичних видань (11-15 джерел), етика посилань дотримана частково
		10 – залучені матеріали навчальних підручників та посібників, монографій, статистичних збірників та довідників, періодичних видань та мережі Internet (більше 15 джерел), етика посилань дотримана
Відповідність оформлення кваліфікаційної роботи встановленим вимогам	0-10	0 – текст роботи оформлено з суттєвими порушеннями встановлених вимог
		5 – текст роботи оформлено з незначними порушеннями встановлених вимог

Параметри оцінювання	Діапазон оцінки (у балах)	Критерії оцінювання за бальною шкалою
		10 – текст роботи оформлено у відповідності до встановлених вимог
Оцінювання захисту кваліфікаційної роботи	0 – 30	
Вміння чітко та стисло викласти основні результати дослідження	0-10	0 – студент неспроможний чітко та стисло викласти основні результати дослідження
		5 – студент невпорядковано викладає основні результати дослідження
		10 – студент спроможний чітко та стисло викласти основні результати дослідження
Використання мультимедійної презентації	0-10	0 – мультимедійна презентація відсутня або виконана з суттєвими недоліками
		5 – презентація не повністю, але в основному відповідає вимогам
		10 – доповідь супроводжена грамотною мультимедійною презентацією
Повнота, глибина, обґрунтованість відповідей на питання	0-10	0 – студент неспроможний надати відповіді на поставлені питання
		5 – студент надає неповні, необґрунтовані відповіді на поставлені питання
		10 – студент надає повні, глибокі, обґрунтовані відповіді на поставлені питання

Підсумкова оцінка переводиться в національну шкалу і шкалу ECTS згідно таблиці

100-бальна шкала	Національна шкала	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
82-89	добре	B
75-81		C
67-74	задовільно	D
60-66		E
35-59	незадовільно	FX
0-34		F

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок заяви на затвердження теми магістерської роботи

Завідувачу кафедри
практичної психології
Козарь Т.П.
студента (ки) групи _____

Прізвище, ім'я та по батькові

Заява

Прошу затвердити тему магістерської роботи з наступним
формулюванням _____ та призначити
керівника _____.

Дата

Підпис

«КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

(повне найменування вищого навчального закладу)

ІНСТИТУТ ЖУРНАЛІСТИКИ І МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему **СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-
МІГРАНТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Виконав (ла)
студент (ка) групи МЛ-225
спеціальності С4 Психологія
освітня програма Психологія
(шифр і назва спеціальності, освітньої програми)
освітній ступінь магістр

XXXXXXXXXXXX Х. Х.

(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

підпис

Зеленкевич Л.П.

(прізвище та ініціали)

м. Запоріжжя
2026 р.

Я, Іванова Ірина Ігорівна, як студентка «Класичного приватного університету» розумію і підтримую політику закладу із академічної доброчесності. Я не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Іванова І.І.

Додаток В

Зразок завдання на кваліфікаційну роботу

«КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Інститут журналістики і масової комунікаціїКафедра практичної психологіїСтупінь вищої освіти: магістрСпеціальність: С4 ПсихологіяОсвітня програма: Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

практичної психології

_____ Козарь Т.П.

«___» _____ 2026 року

З А В Д А Н Н Я**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**Івановій Ірині Ігорівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Соціально-психологічна адаптація дітей-мігрантів в освітньому середовищі»,
керівник роботи Гришина Тетяна Анатоліївна, к.психол.наук, _____
затверджені наказом ректора університету від «___» _____ 2026 року № __-зс
2. Строк подання студентом роботи 26 грудня 2026 року.
3. Вихідні дані до роботи
– теоретичні – аналіз наукової та навчально-методичної літератури та інформаційних ресурсів Інтернет з проблеми дослідження, що дає змогу уточнити зміст базових понять проблеми дослідження відповідно до його об'єкта і предмета;
– емпіричні – діагностичні (спостереження, тестування, тренінг) з метою констатації стану проблеми дослідження та вивчення психологічних особливостей впливу гіперактивності на успішність учнів початкових класів;
– методи статистичної обробки експериментальних даних;
– узагальнення – узагальнення теоретичних та експериментальних висновків.
4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичний аналіз вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів (адаптація мігрантів як психологічна проблема; теоретичний аналіз поняття «мігранти», «біженці», «ВПО»; особливості соціально-психологічного супроводу дітей-мігрантів в умовах освітнього закладу).
2. Емпіричне дослідження соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів (організація проведення емпіричного дослідження; аналіз результатів емпіричного дослідження; порівняльний аналіз соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів та дітей місцевого населення).
3. Психологічне корегування соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів в умовах освітнього закладу (комплексна програма корегування соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів; апробація комплексної програми соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів).

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	13.10.2026	<i>Виконано</i>
2.	Збирання матеріалу для кваліфікаційної роботи	20.10.2026	<i>Виконано</i>
3.	Виконання вступу	27.10.2026	<i>Виконано</i>
4.	Виконання розділу 1	10.11.2026	<i>Виконано</i>
5.	Виконання розділу 2	24.11.2026	<i>Виконано</i>
6.	Виконання розділу 3	08.12.2026	<i>Виконано</i>
7.	Формулювання висновків	15.12.2026	<i>Виконано</i>
8.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	22.12.2026	<i>Виконано</i>
9.	Подання роботи на кафедру	26.12.2026	<i>Виконано</i>

Студент _____ Іванова І.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Гришина Т.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Дата видачі завдання «_____» 2026 р.

Зразок оформлення реферату

РЕФЕРАТ

Загальний обсяг роботи – 138 сторінок. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (97), додатків (4).

Об’єкт дослідження – соціально-психологічна адаптація дітей-мігрантів.

Предмет дослідження – психологічні особливості, чинники та умови соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів в освітньому середовищі.

Мета роботи полягає у розкритті особливостей соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів в умовах освітнього середовища.

Відповідно до мети сформовано такі **завдання**:

1. У результаті теоретичного аналізу з’ясувати основні підходи до проблеми соціально-психологічної адаптації.
2. Порівняти особливості соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів та дітей місцевої громади.
3. Розкрити особливості соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів залежно від статі та віку.
4. Встановити умови успішної соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів до нового середовища.
5. Розробити та апробувати комплексну програму соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів.

Методи дослідження:

У роботі використано комплекс теоретичних та емпіричних методів: аналіз і синтез психолого-педагогічної літератури; узагальнення теоретичних підходів до проблеми адаптації; систематизація наукових поглядів щодо соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів; спостереження за

поведінкою дітей-мігрантів у навчальному колективі; анкетування дітей, педагогів, батьків; тестування рівня адаптації, тривожності, самооцінки, комунікативних навичок.

Наукова новизна: У дослідженні уточнено психологічні особливості перебігу адаптаційних процесів у дітей-мігрантів різного віку в умовах освітнього середовища. Виявлено психологічні чинники, що впливають на успішність адаптації. Обґрунтовано педагогічно-психологічні умови, які сприяють ефективній соціально-психологічній адаптації дітей-мігрантів у закладі освіти. Розроблено та апробовано комплексну програму соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів.

Практичне значення: Отримані результати та розроблені рекомендації можуть бути використані у діяльності практичних психологів закладів освіти для діагностики рівня адаптації дітей-мігрантів; у розробленні корекційно-розвивальних програм, тренінгів та заходів для підвищення ефективності процесу адаптації дітей-мігрантів.

У вступі відображені актуальність теми, об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження.

У першому розділі розкрито зміст основних підходів до трактування поняття соціально-психологічної адаптації мігрантів, дітей-мігрантів.

У другому розділі описано зміст емпіричної частини, обґрунтовано добір методів, методик, вибірки і процедури дослідження та проаналізовано основні результати констатувального етапу.

У третьому розділі розроблено та описано програму корегування соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів, розкрито мету та завдання комплексної корекційної програми та результати ефективності її впровадження.

Ключові слова: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ, ДІТИ-МІГРАНТИ, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, АГРЕСІЯ, ВОРОЖІСТЬ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ.....	12
1.1. Адаптація мігрантів як психологічна проблема.....	12
1.2. Теоретичний аналіз поняття «мігранти», «біженці», «ВПО»	20
1.3. Особливості соціально-психологічного супроводу дітей-мігрантів в умовах освітнього закладу.....	28
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ.....	42
2.1. Організація проведення емпіричного дослідження.....	42
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження... ..	49
2.3. Порівняльний аналіз соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів та дітей місцевого населення.....	58
Висновки до розділу 2.....	67
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНЕ КОРЕГУВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ.....	68
3.1. Комплексна програма корегування соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів... ..	68
3.2. Апробація комплексної програми соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів... ..	79
Висновки до розділу 3.....	88
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
ДОДАТКИ.....	104

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ДЕПМ	дослідно-експериментальний педагогічний майданчик
ВМС	вертикальна маркетингова система
НПА	нормативно-правові акти
УДО	установи додаткової освіти дітей
ЕНОС	Європейська мережа уповноважених у справах дітей

Зразок оформлення структурних елементів основної частини

РОЗДІЛ 3

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОРЕГУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

3.1. Комплексна програма корегування соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів

Психологічним підґрунтям розробленої тренінгової програми є самоусвідомлення дітьми своїх індивідуальних властивостей і особливостей, розвиток самопізнання, формування стійких структурних елементів особистості, що сприяють змінам на емоційному, когнітивному та поведінковому рівнях особистості дитини.

Загальна мета програми – надання психологічної допомоги дітям-мігрантам в процесі їх адаптації, ідентифікації та самореалізації в умовах нового освітнього середовища.

Серед основних завдань програми було виділено наступні:

- надати психологічну допомогу у соціальній адаптації через стимуляцію розвитку впевненості в собі, самостійності, відповідальності, почуття обов'язку і доброзичливості по відношенню один до одного дітей-мігрантів і приймаючого населення;
- інформування батьків щодо особливостей та можливих складнощів і шляхів їх вирішення в процесі адаптації дітей-мігрантів до нового середовища;
- забезпечення педагогічного колективу знаннями, необхідними для створення сприятливого освітнього середовища для адаптації дітей-мігрантів.

У процесі планування, розробки і впровадження програми тренінгу було використано широкий арсенал психолого-педагогічної літератури, що стосувалася розгляду таких питань як: загальна розробка і побудова тренінгових занять, умови, вимоги, заборони, принципи, специфіка проведення, підходи до формування груп взаємодії залежно від вікової, статевої складової тощо, особливості групової динаміки, розвитку групи та розподіл і функціонування ролей у тренінговій групі, фокусування і заволодіння увагою дітей в процесі такої форми роботи тощо

Заняття спрямовані на:

- розвиток комунікативних навичок, згуртованість колективу;
- розширення уявлень про емоції, прийнятні способи розрядки накопиченої негативної енергії;
- подолання сором'язливості, невпевненості в собі, замкнутості, нерішучості, розвиток самосвідомості;
- виховання інтересу і уваги до партнерів по спілкуванню;
- розвиток вербальних і невербальних засобів спілкування;
- формування адекватної самооцінки, підвищення впевненості в собі, зниження психоемоційного напруження;
- формувати вміння керувати своєю агресією і гнівом;
- розвиток уваги до поведінки іншого, вміння вести розмову, адекватно усвідомлювати себе;
- профілактику страху, розширення уявлень про почуття, розвиток комунікативних навичок;
- підвищення рівня довіри, зближення групи.

3.2. Апробація комплексної програми соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів

Після розробки та обґрунтування програми тренінгу наступним етапом була апробація та визначення її ефективності. Для цього використано

дані отримані на діагностичному етапі розробки програми (зокрема, заміри до та після проведення групової роботи з дітьми, батьками, вчителями) та математичні методи статистичної обробки результатів (U-критерій Манна-Уїтні та t-критерій Стьюдента). Головне завдання полягало у визначенні наявності або ж відсутності відмінностей у показниках методик за певними шкалами, які на попередньому етапі виділено нами як значущі для вивчення соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів на різних етапах проведення формувального експерименту.

Зокрема, в ході формувального експерименту нами здійснено два заміри: до тренінгу – щоб встановити точку відліку та наявний стан і особливості соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів та відразу після завершення групової роботи – для діагностики отриманих змін в результаті впровадження програми. Саме на основі цих даних зроблено висновок про ефективність та дієвість програми корегування соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів в освітньому просторі (Додаток Н).

Зміни, які можна констатувати у експериментальній групі дітей-мігрантів після проходження програми, свідчать про покращення особистісних якостей дітей, оскільки знизилися всі показники і форми агресії, а саме: фізична агресія ($U=271,0$; $p \leq 0,01$), вербальна агресія ($U=345,5$; $p \leq 0,01$), непряма агресія ($U=795,5$; $p \leq 0,01$), негативізм ($U=835,5$; $p \leq 0,01$), роздратування ($U=524,0$; $p \leq 0,01$), підозрілість ($U=791,0$; $p \leq 0,01$), образа ($U=518,5$; $p \leq 0,01$), почуття провини ($U=414,0$; $p \leq 0,01$), ворожість ($U=586,5$; $p \leq 0,01$) та агресивність ($U=212,0$; $p \leq 0,01$) (Додаток Н).

Зазначені зміни за показниками форм агресії свідчать, що один із виділених напрямків групової роботи з дітьми (спрямований на розширення уявлень про емоції, прийнятні способи розрядки накопиченої негативної енергії, формування вміння керувати своєю агресією і гнівом) дав позитивний результат і діти-мігранти засвоїли нові форми вивільнення накопиченої негативної енергії.

Висновки до розділу 3

За результатами формувального експерименту, спрямованого на покращення соціально-психологічної адаптації дітей-мігрантів, можна зробити наступні висновки:

1. Створення спеціальних технологій є необхідною умовою в подоланні мігрантами негативних наслідків, проходження кризи ідентичності, що настає після переїзду в приймаючу країну або регіон. Реалізація розроблених програм сприяє формуванню соціальної компетентності, взаємної довіри між дітьми і педагогами, толерантності батьків, вчителів та дітей.

2. Важливим чинником, що визначає реакцію на травму, у дитини, виступає не стільки сама ситуація яка травмувала, скільки викликані нею емоційні розлади у оточуючих її дорослих. Робота з дітьми переселенців має свої особливості, і повинна поєднувати в собі принципи загальної, соціальної психології, психології розвитку, клінічної та культурної психології, педіатрії, соціальної роботи тощо.

3. Розроблена комплексна програма тренінгу є дієвим і ефективним методом формувального впливу, що містить форми активності (міні-лекції, мозковий штурм, рухові вправи, завдання і вправи з елементами арт-терапії, казкотерапії та ін.), які спрямовані на усвідомлення, корегування та формування нових ефективних навичок соціально-психологічної взаємодії з оточуючими, покращення групового клімату і особистісного стану дітей-мігрантів тощо.

5. В результаті впровадження програми у дітей-мігрантів спостерігається зниження показників фізичної, вербальної, непрямой агресії, негативізму, роздратування, підозрілості, образи, почуття провини, ворожості і агресивності, знизився рівень ситуативної та особистісної тривожності, підвищився рівень самооцінки. Підвищилися показники адаптації, самоприйняття та емоційного комфорту.

Зразок списку використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2016. Вип. 3. Т. 1. 221 с.

2. Блинова О. Є. Психологічні чинники стресу акультурації мігрантів. URL : https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/3_2010/3.pdf.

3. Грищук Е. Ю., Коваленко А. Б. Особливості етнолінгвістичної ідентичності представників різних мовних груп України // Психолінгвістика / Psycholinguistics. 2019. 25(1). С. 49–71.

4. Данилюк І. В., Курапов А. О. Особливості впливу психологічних характеристик на вибір стратегії акультурації в юнацькому віці // Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Т. 11. 2019. № 12. С. 50–61

.....

.....

94. Рогаль Н. І. Батьківське ставлення як чинник конфліктної поведінки дівчат-підлітків [Дисертація] : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Рогаль Ніна Іванівна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 245 с.

95. Чуйко О. В., Іванова І. В. Вплив рівня тривожності на успішність навчальної діяльності / О. В. Чуйко, І. В. Іванова // Актуальні проблеми психології Том XI Випуск 16. К., 2018. 12 с.

97. Ярошенко В. В., Передало Х. С. Соціальна адаптація працівників-мігрантів в умовах євроінтеграції // Економічний аналіз. 2018. Том 28. № 1. С. 105–114.

Загальні правила оформлення літератури у списку використаних джерел

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англomовному художньому дискурсі : монографія. Вінниця, 2008. 160 с. 2. Дахно І. І. Історія держави і права : навч. посібн. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 408 с.
Два і більше авторів	1. Голубовська І. О., Корольов І. Р. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики : курс лекцій. Київ, 2011. 223 с. 2. Бірюков І. А., Заїка Ю. О., Співак В. М. Цивільне право України. Заг. частини : навч. посібн. для студ. спец. вузів. Київ, 2005. 304 с. 3. Аномалії в цивільному праві України : навч. практ. посібн. /Р. А. Майданик та ін. ; відп. ред. Р. А. Майданик. 2-ге вид. переробл. та допов. Київ : Юстініан, 2010. 1008 с.
Без автора: редактор	Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.
укладач	Літературознавча енциклопедія : у 2 т. Т. 2 : М-Я / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ. 2007. 624 с.
Багатотомний документ: загалом	Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. / ред. Т. Ю. Круцевич ; пер. з рос. Л. К. Кожевнікової. Київ, 2008. Т. 1 : Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 392 с. ; Т. 2 : Методика фізичного виховання різних груп населення. 368 с.

окремий том	Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / АН УРСР. Ін-т л-ри ; редкол. : Є. Кирилюк (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1976–1986. Т. 31 : Літературно-критичні праці (1897–1899) / уклад. Ф. Лось. 1981. 596 с.
Матеріали конференцій	Чернілевська О. І. Поняття і ознаки множинності осіб у зобов'язанні. Сучасний стан та перспективи подальшого розвитку правової системи України : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14–15 вересня 2012 р.). Харків, 2012. С. 65–66.
Документи, що продовжуються	Бурбело В. Б. Сучасні концепції дискурсу та лінгвопрагматичні засади дискурсології. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 2002. Вип. 32–33. С. 79–86.
Інші видання: законодавчі та нормативні документи	1. Закон України про рекламу (за станом на 25 січня 2000 р.) // Верховна Рада України. Київ : Парламентське видавництво, 2000. 20 с. 2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. Дата оновлення : 19.07.2017. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 20.08.2017 р.).
правила	Правила пожежної безпеки в Україні. Затв. Мін-вом внутріш. справ України 30.12.2014. Чинний від 10.04.2015. Київ : Техніка, 2003. 157 с.
Окремий стандарт	ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 2016. 42 с.
Авторські свідоцтва	id: 8176 Назва: Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір №124353 «Літ. письмовий твір навч. характеру «Метод. вказівки до виконання практичної роботи з дисципліни «Методологія та організація наук.досліджень»/ Панкевич О. Д., Коц І. В., Анохіна К. В. Дата публікації: 2024-04-15 09:47:41.

Патент	Пат. КМ 98077 Україна. Спосіб одержання йодиду цезію або йодиду натрію для вирощування монокристалів. Опубл. 10.04.2015.
Заявка	Заявка у 2014 06343 Україна, МПК (2014.04) B01J 13/00. Спосіб отримання колоїдного розчину наночасток срібла / О. А. Півоваров, М. І. Воробйова (Україна); заявник та патентовласник ДВНЗ «Укр.держ. хім.-технол. ун-т». № у 2014 06343; заявл.10.06.14.
Каталог	Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року Київ : Академперіодика, 2009. 444 с.
Препринти	Панасюк М. І. , Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма- методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. Безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. Безпеки АЕС; 06-1).
Атласи	Куерда Х. Атлас ботаніки / пер. з ісп. В. Й. Шовкун. Харків, 2005. 96 с.
Бібліографічні показники	Куц О. С. Бібліографічний показник та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році. Львів : Укр. технології, 2007. 74 с.
Частина документа: стаття з матеріалів конференцій	Скальський В. Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатація машинобуд. конструкцій : праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11–13 лист.2010). Львів. С. 9–10.
стаття з збірника	Герман К. Ф. Розвиток лексики українських говірок Буковини в ХХ ст. Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія : збірник наукових праць. Чернівці, 2008. Вип. 428–429. С. 7–9.

стаття з журналу	Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння. Право України. 2006. № 1. С. 113-116. або Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння // Право України. 2006. № 1. С. 113-116.
стаття з газети	Дубогай О. Д. Щоденник здоров'я школяра. Валеологія. 1999. №7, квітень. С. 2–6.
інтерв'ю	Бубка С. Копенгаген: олімпійські зустрічі : [інтерв'ю з президентом НОК України С. Бубкою про роботу 121 сесії МОК]; інтерв'ю вела Г. Нечаєва. Олімпійська арена. 2009. №10. С. 2–4
рецензія	Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. Вісн. Кн. Палати. 2001. № 12. С. 14–15. Рец. На кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – поч. XX ст.) : монографія : у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с.; Т. 2. 400 с.
Електронні ресурси	1. Кожухівський А. Д. Імітаційне моделювання систем масового обслуговування [Електронний ресурс] : практикум / Черкас. держ. технол. ун-т. Електрон. текст. дані. Черкаси, 2009. 1 електрон. опт.диск. (CD-R). 2. Берташ В. Пріоритети визначила громада // Голос України : електрон. версія. газ. 2012. № 14 (5392). Дата оновлення : 04.08.2012. URL : http://www.golos.com.ua/userfiles/file/040812/040812-u.pdf (дата звернення: 06.08.2012).
Автореферати дисертацій	Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр. : автореф. дис. ...канд. іст. наук. Київ. 2003. 20 с.

Неопубліковані документи: дисертації	Воскобойнікова-Гузєєва О. В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи : д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014.
депоновані наукові праці	Тріщ Б. М. Оптимізація температурних полів і напружень у квадратній пластині з отвором / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2001. 14 с. Деп. В ДНТБ України 11.12.01, № 239.
звіт про НДР	Розвиток науково-видавничої справи на початковому та сучасному етапах діяльності Національної академії наук України : звіт про НДР (заключний) ВД “Академперіодика ” НАН України; кер. Я. С. Яцків. Київ, 2015. 112 с. № ДР 0113U001213.
Архівний документ	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.

Додаток К

Приклад оформлення рецензії на магістерську роботу

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу
студента(ки) групи МЛ-224 Інституту журналістики і масової комунікації
Класичного приватного університету
на тему «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ДІЇ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СТРЕС-
ФАКТОРІВ», подану на здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю С4 Психологія
Іванової Ірини Іванівни

Кваліфікаційна робота виконана на тему, що є надзвичайно актуальною, особливо в сучасних умовах, оскільки значна частина населення України зазнає впливу екстремальних стрес-факторів внаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій та інших кризових подій. Проблема соціально-психологічної реабілітації таких осіб потребує глибокого теоретичного осмислення та розробки ефективних практичних підходів.

В роботі викладений теоретико-методологічний аналіз наукових підходів до проблеми дослідження показав, що психологічна реабілітація постраждалих внаслідок дії екстремальних стрес-факторів – це цілеспрямований і обґрунтований вплив на провідні особистісні структури для створення умов щодо повноцінного розвитку і функціонування таких осіб. Встановлено, що «оптимальні» копінг-стратегії, які застосовують військові, складаються з двох кластерів (психологічних типів): «Активні диференційовані конформні екстраверти» та «Поленезалежні недиференційовані екстраверти»; «неоптимальні» копінг-стратегії, складаються з трьох кластерів (психологічних типів): «Імпульсивні диференційовані екстраверти», «Недиференційовані нестабільні

полезалежні», «Упевнені в собі полenezалежні». Автором розроблено інтегровану соціально-психологічну програму реабілітації постраждалих внаслідок дії екстремальних стрес-факторів та проведено оцінку її ефективності.

Тема кваліфікаційної роботи розкрита на достатньому рівні, поставлені завдання в цілому вирішені, матеріал викладено у логічній послідовності науковим стилем. Запропоновані підходи до вирішення проблеми мають теоретичну та практичну цінність.

При загальній високій оцінці роботи, слід зазначити, що вона набула б більшої практичної цінності, якби автор більше уваги приділив європейському досвіду досліджуваної проблематики.

Кваліфікаційна робота заслуговує високої позитивної оцінки, а її автору може бути присвоєний освітній ступінь магістра за спеціальністю С4 Психологія (освітня програма Психологія).

Рецензент

(підпис,
засвідчений
печаткою)

Ініціали,
прізвище